

TRE SÄTT ATT FINANSIERA

VÄLFÄRDEN

Enna Gerin & Balder Bergström

Enna Gerin är utredare och biträdande chef på det fackliga idéinstitutet Katalys.

Balder Bergström praktiserar som utredare på det fackliga idéinstitutet Katalys.

Redaktör och grafisk formgivning: Jesper Weithz.

Omslagsbild: Kieferpix/Adobe Stock.

Tryck: Universitetsservice US-AB, 2019.

Katalys – Institut för facklig idéutveckling

Katalys är ett oberoende fackligt idéinstitut som bedriver utredningsverksamhet och opinionsbildning. Våra verksamhetsområden är välfärd, samhällsekonomi, arbetsmarknad och fördelningsfrågor. Vår uppgift är att generera kunskap och perspektiv som kommer såväl den politiska debatten som fackföreningsrörelsen och dess företrädare på lokal, regional och central nivå till gagn. Men vår uppgift är även att driva den politiska debatten framåt i dessa frågor, med egna analyser och förslag grundade i fackliga perspektiv. Vi står på två ben – idéutveckling och politisk påverkan. Värderingsmässigt står vi på LO-medlemmarnas sida.

Katalys tror inte att ökade samhällsklyftor är en naturlig eller opåverkbar följd av en globaliserad värld. Vi ställer inte upp på resonemang om att bara för att det går att skapa en marknad av något som vi äger gemensamt, så ska den marknaden skapas. Vi ser att det finns konstruktiva vägar framåt för den svenska arbetsmarknaden och att de principer som en gång formade arbetsmarknaden är relevanta även i framtiden. Vi vill bidra till att den generella välfärden och trygghetssystem säkras och utvecklas. Katalys – Institut för facklig idéutveckling startades på initiativ av 6F – fackförbund i samverkan. 6F utgörs av LO-förbunden Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko.

Besök vår hemsida: www.katalys.org

Sammanfattning

- På tröskeln till 2020-talet står Sveriges kommuner och regioner inför ett allvarligt ekonomiskt läge. Omfattande nedskärningar riskerar att drabba skolan, sjukvården och äldreomsorgen. Effekterna av den akuta välfärds krisen märks redan i dag och riskerar att förvärras framöver om inget görs.
- De demografiska utmaningarna i välfärden står inför har länge varit kända. Antalet barn och äldre i befolkningen ökar kraftigt, samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder ökar betydligt mindre. Antalet äldre personer över 80 år förväntas nära på fördubblas fram till 2028.
- Enligt SKL behövs 200 000 fler anställda i välfärden fram till 2026 för att möta de ökande behoven till följd av den demografiska utvecklingen. Räkningar man därtill med pensionsavgångar behöver totalt 508 000 rekryteras till välfärdssektorn fram till 2026.
- Enligt finansdepartementet finns ett finansieringsgap på 90 miljarder kronor fram till 2026 i välfärden. Enligt SKL ligger gapet mellan kostnader och intäkter på 18 miljarder kronor 2021, ytterligare 27 miljarder 2022 och 33 miljarder 2023. Men dessa prognoser underskattar behoven då man utgår ifrån dagens otillräckliga personaltäthet och standard. Enligt Kommunal skulle det redan i dag behövas runt 50 000 fler heltidsanställda inom välfärden för att nå en acceptabel arbetsmiljö för dagens välfärdsarbetare.
- Ett fundament i den svenska generella välfärdsmodellen är att välfärden finansieras gemensamt. Bristerna i välfärden utnyttjas av ekonomiska och politiska intressen som vill utmana den gemensamma finansieringen och öppna upp för privat finansiering av välfärden via privata försäkringssystem.
- Mellan 1999 och 2014 sjönk skattekvoten med 6,6 procent, i dag ligger den på runt 43,5 procent av BNP. Om vi i dag hade haft samma skattekvot som 1999 skulle det offentliga fått in runt 240 miljarder kronor mer i skatteintäkter bara under 2019. Det finns i dag utrymme att höja skattekvoten om man vill säkra välfärdens finansiering.
- Sverige har i dag en rekordlåg statsskuld som prognosticeras fortsätta sjunka med nuvarande regler. Om man slopar överskotts-målet och istället inför ett balansmål skulle omkring 17 miljarder kronor frigöras årligen. Pengar som kan användas till att börja täppa igen välfärdens finansieringsgap.
- Om statsskulden ska stabiliseras vid skuldankarets 35 procent av BNP behöver man i dagens läge gå med underskott. Detta kräver enligt våra beräkningar ett underskott på runt 0,85 procent av BNP vilket innebär att det finns ett utrymme på drygt 60 miljarder kronor om året att tillföra statsbudgeten utan att statsskuldskvoten växer. En möjlig höjning av skuldankaret bör diskuteras vid behov av större samhällsviktiga investeringar.

Innehåll

Sammanfattning 3

Förord: Striden om den gemensamma välfärden har bara börjat 5

1. Välfärdens utmaningar och framtid 7

1.1. Den akuta välfärds krisen 7

1.2. Det demografiska trycket 8

1.3. Välfärdens ökande behov 8

1.4. Den kroniska underbemanningen 10

1.5. Striden om den svenska välfärdsmodellen 12

2. Tre sätt att finansiera välfärden gemensamt 15

2.1. Det finns utrymme att höja skattekvoten 15

2.2. Sluta betala av på en rekordlåg statsskuld 19

2.3. Stabilisera statsskulden med ett underskott 24

3. Slutsats: Vi har råd med välfärden 27

Bilaga 1 28

Noter 30

FÖRORD

Striden om den gemensamma välfärden har bara börjat

Innan välfärdssamhället skapades fanns naturligtvis vård, omsorg och utbildning fast i privat form. För den som kunde betala fanns mycket god omvårdnad och omsorg, som alltid varit en personalintensiv verksamhet. Högre utbildning krävde att man hade resurser att låta nästan vuxna tonåringar och vuxna stå utanför produktionen, vilket var en klassfråga. Fram till 1900-talets välfärdsreformer var dessa avgörande nyttigheter en privatsak och ojämnt fördelade.

Med det framväxande moderna välfärdssamhället, som intensifierades och fick en riktning med Socialdemokraternas regeringsperiod 1932, inleddes en politik där vård, omsorg, trygghet och högre utbildning började ses som sociala rättigheter som skulle tillhandahållas av samhället och bekostas efter förmåga och ges efter behov. Kring dessa sociala rättigheter byggdes en omfattande offentligt driven och finansierad välfärdsstat upp.

Sedan 1980-talet är dock politiska och ekonomiska krafter på frammarsch för att nedmontera, privatisera och försvaga det gemensamma. I dag är den offentliga välfärden betydligt mindre omfattande som del av samhällets alla resurser och bristerna är många, vilket visas i denna rapport. Vi menar att det finns starka skäl att tala om en välfärdskris under uppsegling, som redan pågår men riskerar att förvärras de kommande åren.

Vänsterteoretikern Noam Chomsky har sagt att den bästa standardtekniken för att montera ner ett välfärdssystem är att "minska resurserna, se till att saker inte fungerar, människor blir arga, du överlämnar det till privata företag." Tyvärr verkar socialdemokratin ha glömt sina egna strategier för att försvara den gemensamma välfärden.

I dag vill starka ekonomiska och ideologiska krafter exploatera de resursbrister som växer fram i välfärden. Sjukvården är ett strategiskt exempel där köer vållar stor risk och oro, och där möjligheten att köpa sig före i kön blir lockande för de som har möjlighet. Redan i dag omfattas

---

Bästa sättet att försvara den gemensamma välfärden är att ge den ordentligt med resurser och personal.

---

650 000 människor i vårt land av privata sjukvårdsförsäkringar och det är denna grupp som skall växa, tänker sig välfärdsstatens fiender.

I grundargumentationen från högerns tanke-smedjor finns idén att gemensam sjukvård eller äldreomsorg plötsligt blivit så dyr att vi inte längre har råd att tillsammans via skattsedeln betala detta. Lösningen är istället att var och en av oss betalar detta själva. Då får alla plötsligt, var för sig, den vård de behöver, säger högern. Vad är det för magi som händer när var och en "väljer" sin vård och betalar den själv? Jo, vården blir en spegel av vår plånbok. Med en privatiserad vård får vi en klasskiktad vård, där den som kan betala får det bästa och de längst ner det sämsta. Vill vi ha ett sådant samhälle?

Denna rapport varnar för en stor kris i svensk välfärd. Men den visar i grunden politikens möjligheter. Vilken välfärd vi har handlar om politiska val och prioriteringar. Bästa sättet att försvara den gemensamma välfärden är att ge den ordentligt med resurser och personal så att medborgarna, även de något mer välbeställda, blir nöjda och har skäl att stanna i det gemensamma. Vi har råd med en bra välfärd för alla om vi vill. Vi på Katalys tror att det är viktigt att vi till vänster tar den striden nu, innan det är försent.

Daniel Suhonen, chef Katalys

1. Välfärdens utmaningar och framtid

1.1 Den akuta välfärdskrisen

Sverige står på tröskeln till 2020-talet och även på tröskeln till en omfattande välfärdskris. Under 2010-talets sista år har det blivit uppenbart att det nya årtiondet kommer inledas med ett allvarligt ekonomiskt läge för landets kommuner och regioner. Om inget görs kommer välfärdens verksamheter drabbas hårt. Det handlar om barnens förskolor, grundskolor och gymnasieskolor, det handlar om de äldres omsorg på boenden och i hemtjänsten, och det handlar om vår sjukvård. Redan nu märks den ansträngda ekonomiska situationen av. Dess effekter ger oss en föraning om hur den akuta välfärdskrisen kan komma att materialiseras i en allt större omfattning framöver.

Aftonbladets reportageserie *När Sverige sviker* har under hösten granskat kommunkrisen och effekterna av de tuffa sparkraven. I Motala aviserade kommunen att man tänkte sänka värmen med tre grader på äldreboendena.¹ Kommunalrådet föreslog att de gamla kan använda filter om de fryser.² Efter protester backade man och beslöt att bara sänka värmen med en grad.³ I Ystad kommun ska den varma maten för äldre dras in och städning kommer bara göras var tredje vecka.⁴ I Kiruna rapporteras det om lärare som gråter och funderar på att säga upp sig när kommunen planerar att skära ner på femtio elevassistenter.⁵ I Gullspång larmar fackförbundet Kommunals huvudskyddsombud om en ständig tidspress och att undersköterskor inte hinner gå på toaletten – nu bävar man inför fler nedskärningar.⁶

I oktober presenterade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) sin ekonomirapport. Där bekräftas det att 2019 varit ett tufft år för kommunerna och man räknar med att ett 90-tal av landets 290 kommuner kommer att redovisa underskott 2019.⁷ I SKL:s egna enkät som är ställd till kommunernas ekonomichefer har 216 kommuner som totalt hårbärgerar runt 80 procent av Sveriges befolkning svarat. I den framgår att 79 procent av

ekonomicheferna bedömer att det ekonomiska läget kommer vara ännu sämre under 2020.⁸

Enligt SKL har regionerna, det som tidigare hette landsting, "fortsatt mycket svaga resultat".⁹ Resultatet väntas försämrans i nio regioner och man räknar med att sju regioner kommer gå med underskott 2019. Bara två regioner väntas ha ekonomisk balans inom den så kallade somatiska hälso- och sjukvården, resterande arton beräknas gå med underskott inom det verksamhetsområdet. I primärvården och psykiatrin väntas ett underskott jämfört med budgeten i 16 regioner, i tandvården 11 och kollektivtrafiken 7.¹⁰

I september rapporterade Sveriges Radio om att sjukvården i Sverige ser ut att kosta sju miljarder kronor mer än planerat under 2019.¹¹ En av regionerna med störst underskott sett till antalet invånare var Örebro län som prognosticerade att man skulle gå 450 miljoner kronor minus. Socialdemokraten Karin Sundin som är ordförande i Hälso- och sjukvårdsnämnden förklarade att situationen "beror på att vi har höga ambitioner att erbjuda vård och service till våra medborgare än vad vi har pengar till i vår budget".¹²

I Sveriges Radios enkät som skolcheferna i 262 av landets 290 kommuner svarade på framgår det att drygt hälften av landets kommuner under 2019 gjort besparingar inom grundskolan.¹³ I mer än

---

Under 2010-talets sista år har det blivit uppenbart att det nya årtiondet kommer inledas med ett allvarligt ekonomiskt läge för landets kommuner och regioner.

SKL räknar med att mer än hälften av de personer som kommer ut på arbetsmarknaden behöver rekryteras till välfärdssektorn de kommande åren.

var fjärde svensk kommun har besparingarna lett till en minskning av personal i relation till antalet elever. Trots alla besparingar bedömer hälften av skolcheferna att grundskolan inte kommer hålla sin budget 2019. År 2020 bedöms bli ett ännu tuffare år då tre fjärdedelar av skolcheferna svarat att det är sannolikt att man kommer behöva göra ytterligare besparingar inom grundskolan. Enligt Lärarförbundets enkät planerar närmare nio av tio kommuner att göra nedskärningar i skolan nästa år.¹⁴

Under hösten 2019 förväntade sig många bedömare att regeringen skulle öka de generella statsbidragen till kommuner och regioner i höstens budgetproposition 2020. Besvikelsen var stor bland många aktörer när inga väsentliga höjningar presenterades utöver de tidigare planerade tillskotten på fem miljarder per år under denna mandatperiod. Detta blir extra bekymmersamt om vi tittar närmare på välfärdens kraftigt stigande behov av resurser och personal framöver.

1.2 Det demografiska trycket

Det är viktigt att påminna sig om att den akuta välfärds krisen som vi nu ser ta form inte var oförutsägbar och plötsligt drabbade kommuner och regioner. Självklart har den aktuella inbromsningen i ekonomin förvärrat läget och SKL räknar nu med att Sverige går in i en mild lågkonjunktur 2020 som kommer fortsätta under 2021. Samtidigt har välfärdens kraftigt ökande behov av resurser och personal på grund av den demografiska utvecklingen varit kända under en längre tid.

Med tanke på den offentliga och politiska debatten i Sverige kanske många tänker på

de senaste årens migration när demografin kommer på tal. Men kommuners och regioners demografiska utmaningar handlar främst om att antalet barn och äldre i befolkningen ökar kraftigt, samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder ökar betydligt mindre, och i vissa delar av landet till och med minskar.¹⁵ Försörjningskvoten räknar på hur många personer som 100 personer i åldern 20–65 ska försörja utöver sig själva – den ökar enligt SKL från 75 till 89 fram till 2026.¹⁶

I Diagram 1 ser man SKL:s beräkning av snittkostnaden för offentlig individuell välfärds-konsumtion per ålder i kommuner och regioner från 2017. I diagrammet framgår det tydligt att barn och unga har en högre snittkostnad och att de allra äldsta, de över 80 år, kostar mest både för kommunerna och för regionerna i form av hälso- och sjukvård.¹⁷

I SKL:s senaste beräkningar av förändringen av antalet invånare i olika åldersgrupper mellan åren 2018 och 2028 framgår tydligt den dramatiska ökningen av antalet äldre över 80 år. I Tabell 1 ser man att den äldsta åldersgruppen nästan fördubblas och ökar med 47 procent fram till 2028.¹⁸ På kortare sikt räknar finansdepartementet med att antalet personer över 80 år ökar med 200 000 personer, vilket är en ökning på 36 procent fram till 2026.¹⁹

TABELL 1
Ökning av antal invånare 2018–2028 i olika åldersgrupper.

	0–19 år	20–64 år	65–79 år	80– år
Antal, cirka	188 000	297 000	32 000	244 000
Förändring	8 procent	5 procent	2 procent	47 procent

Källa: SKL Ekonomirapport, oktober 2019, s. 26.

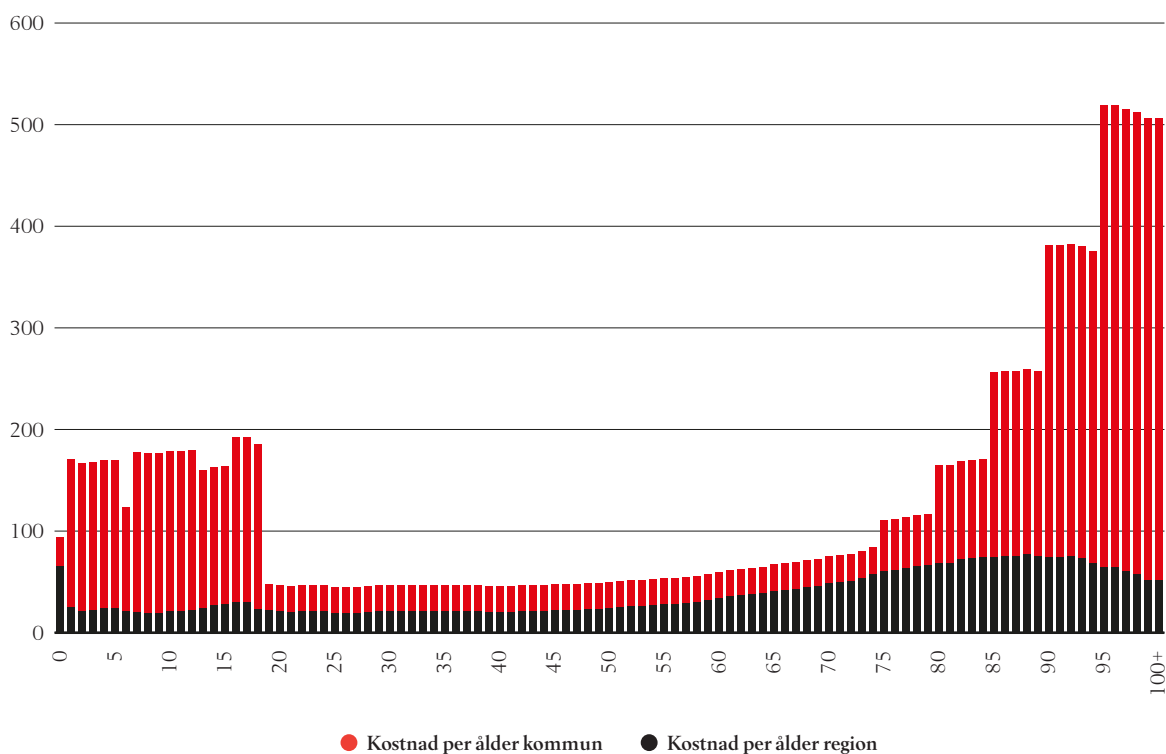
1.3 Välfärdens ökande behov

Bara några månader innan budgetpropositionen 2020 presenterades, slog den socialdemokratiska finansministern Magdalena Andersson fast att det fram till 2026 kommer finnas ett finansieringsgap på 90 miljarder kronor i välfärden. Finansdepartementet har i sin beräkning utgått ifrån att man bibehåller 2019 års standard i välfärden och räknar på hur mycket som kommer att behövas

DIAGRAM 1

Snittkostnaden i tusen kronor per ålder i kommun och region från år 2017.

Källa: SKL.

utöver de planerade 20 miljarder som tillförs under denna mandatperiod (5 miljarder per år 2018–2022). Finansdepartementet räknar med att vid en bibehållen personaltäthet kommer det fram till 2026 behövas 79 000 fler anställda inom verksamheterna sjukvård och omsorg. Det finns också ett behov av 560 nya äldreboenden och 75 nya vårdcentraler de kommande åren för att möta den demografiska utvecklingen.

I SKL:s rekryteringsrapport från 2018 kartläggs personalbehoven i kommuner och regioner fram till 2026. I dag jobbar cirka 1,2 miljoner människor i välfärden och enligt SKL kommer den demografiska utvecklingen öka behovet av anställda med 200 000 fler fram till 2026. Samtidigt förväntas omkring 300 000 medarbetare i välfärden pensioneras under samma period. SKL räknar med att totalt 508 000 personer behöver rekryteras till välfärdssektorn fram till 2026.²⁰ Detta är en samlad bedömning av behoven i hela sektorn vilket inkluderar privata utförare. I Tabell 2 (se sid 10) ser man SKL:s rekryteringsprognos

utifrån kommuner och regioner, samt olika verksamhetsområden.²¹

Antalet anställda behöver öka mest inom äldreomsorgen och stöd till personer med funktionsnedsättning, där behövs 67 000 fler anställda vilket är en ökning med 24 procent. Procentuellt är ökningen störst inom gymnasieskolan med 26 procent vilket motsvarar 13 100 fler anställda. Behovsökningen är således störst bland undersköterskor, vårdbiträden och gymnasielärare. Om man räknar med pensionsavgångar betyder det att 136 000 undersköterskor och vårdbiträden skulle behöva rekryteras fram till 2026.²²

Utifrån prognosen i Tabell 2 kommer kommunerna behöva rekrytera i snitt 84 000 personer per år och regionerna 27 000 personer per år, vilket är en väsentlig ökning jämfört med snittet för den senaste tioårsperioden på 60 000 respektive 20 000 per år.²³ Enligt prognosen räknar SKL med att mer än hälften av de personer som kommer ut på arbetsmarknaden behöver rekryteras till välfärdssektorn de kommande åren.²⁴

TABELL 2**SKL:s rekryteringsprognos efter verksamhetsområde 2018.**

	Anställda 2016	Anställda 2026	Ökning på grund av demografi	Pensioneringar	Demografi + pensioneringar
Kommuner inklusive privata utförare	889 600	1042704	153 100	236 849	389 949
Förskola	146 000	167 000	21 100	35 300	56 400
Grundskola	178 000	206 000	28 100	44 000	72 100
Gymnasieskola	50 000	63 000	13 100	15 600	28 700
Övrig utbildning	19 000	20 000	1 300	5 800	7 100
Äldre och funktionsnedsatta	284 000	351 000	67 100	78 900	146 000
Övrigt kommun	212 600	235 000	22 400	57 249	79 649
Regioner inklusive privata utförare	292 000	333 500	41 600	76 800	118 400
Primärvård	38 000	44 000	5 600	9 200	14 800
Psykiatrisk vård	27 000	32 000	4 100	7 300	11 400
Somatisk vård	130 000	149 000	19 200	32 400	51 600
Tandvård	17 000	19 000	2 500	5 400	7 900
Övrig hälso- och sjukvård	22 000	25 000	3 200	5 900	9 100
Övrigt regioner	58 000	65 000	7 000	16 600	23 600
Totalt	1 182 000	1 376 000	194 200	313 600	508 000

Källa: SKL Rekryteringsrapport 2018, s. 24.

Det är viktigt att anmärka här att SKL i sin prognos i Tabell 2 inte räknar med det faktum att välfärdstjänsterna historiskt har växt med en halv till en procent utöver de demografiskt betingade behoven, vilket SKL förklarar har skett "på grund av ökad ambitionsnivå på nationell och lokal nivå".²⁵ Om man räknar med en sådan utveckling med ytterligare en ökning på 0,5 procent per år skulle ytterligare drygt 70 000 behöva anställas utöver de prognostiserade 508 000 nyrekryteringarna.²⁶

När det kommer till pengar visar SKL:s senaste beräkning att gapet mellan kostnader och intäkter ökar dramatiskt de kommande åren. Om man räknar med de planerade skattehöjningarna i kommuner och regioner samt de aviserade statsbidragen så saknas det 18 miljarder kronor 2021, ytterligare 27 miljarder kronor 2022 och sedan 33 miljarder kronor 2023.²⁷

Även om finansieringsgapet skulle slutas genom rejäla och tillräckliga ökningarna av de generella statsbidragen de närmaste åren kvarstår utmaningen att rekrytera 508 000 personer till jobben i offentlig sektor. Tillräckligt många

människor måste vilja ta dessa jobb, utbilda sig och tillgodogöra sig den kompetensen som behövs. Man får anta att det är den uppförsbacken som bidrar till att SKL främst fokuserar sina lösningar på att försöka minska rekryteringsbehoven så mycket som möjligt. I rekryteringsrapporten lyfter man fram tre strategier: 1) fler ska jobba mer, det vill säga fler timmar eller heltid, 2) fler ska jobba längre genom att arbetslivet förlängs, och 3) ny teknik ska utnyttjas för att effektivisera verksamheterna.²⁸

Problemet med strategierna att fler ska jobba mer och längre är att många av jobben inom den offentliga sektorn i dag är tunga och krävande. Underbemanning, stress, dålig arbetsmiljö och dåliga arbetsvillkor gör att många inte orkar jobba kvar, eller orkar jobba heltid, eller orkar jobba hela vägen till pension.

1.4 Den kroniska underbemanningen

Fackförbundet Kommunal är kritiska till både SKL:s och Finansdepartementets prognoser över välfärdens framtida behov av resurser och

personal. Främst för att beräkningarna utgår ifrån den rådande personaltätheten och därför inte tar "hänsyn till huruvida dagens bemanning är tillräcklig, vilket får till resultat att den tar med sig dagens personalbrist in i sina framtidsprognoser".²⁹ Kommunal menar att prognoserna riskerar att flytta fokus från dagens underbemanning och framställa personalbristen som enbart ett framtida bekymmer.

I Kommunals stora medlemsundersökning från 2017 intervjuades över 6 000 undersköterskor och vårdbiträden, vilket ger oss en bild av situationen för de anställda på golvet:

... inom äldreomsorgen uppger 70 procent att verksamheten är underbemannad minst någon dag per vecka och en majoritet av dessa vittnar om att problemet i princip är konstant. Cirka 40 procent anser att bemanningen är så låg att den utgör en risk för de äldre minst någon dag per vecka. I samma undersökning intervjuades över 3 000 barnskötare. Bland dessa uppger 65 procent att bemanningen är otillräcklig någon gång per vecka eller mer och 30 procent anser att bemanningen är så låg att det innebär en risk för barnen minst någon gång per vecka.³⁰

I en enkät till arbetsplatsombuden som genomfördes under hösten 2019 svarade 49 procent av Kommunals ombud på boenden att bemanningen är otillräcklig eller katastrofal, bland ombuden i hemtjänsten var motsvarande siffra 36 procent.³¹ Enligt Kommunals sammanlagda beräkningar skulle det i dag behövas minst 50 000 fler heltidsanställda inom välfärden om arbetsbelastningen och arbetsmiljön ska hamna på en någorlunda acceptabel nivå för dagens välfärdsarbetare.³²

I rapporten *Välfärdens behov och resurser* (2018) har ekonomerna Sandro Scocco, Lars-Fredrik Andersson och Jonathan Borggren räknat ut Sveriges välfärdsskuld i arbetade timmar, tolkat som gapet som uppstått mellan resurser och behov i offentlig sektor. De har använt 1990-års välfärdsåtagande som referensår och har kunnat visa att det 2017 skulle ha behövts 127 miljoner fler arbetade timmar, vilket motsvarar omkring 81 000 fler anställda om vi skulle vilja uppnå samma välfärdsnivå som vi hade 1990.³³ Kostnaderna för att laga dessa revor i välfärden och

sluta gapet mellan resurser och behov landar på omkring en procent av BNP vilket motsvarar runt 50 miljarder kronor, enligt Sandro Scocco.³⁴

I rapporten framgår det att de demografiskt betingande välfärdsbehoven har ökat med över 20 procent sedan 1990, men resurserna har inte ökat i samma takt. Antalet arbetade timmar har under samma period ökat med 15 procent och antalet personer som arbetar i välfärdssektorn har bara ökat med knappt 5 procent.³⁵ Resurserna har halkat efter jämfört med 1990 och trots en rejäl ökning av arbetade timmar de senaste åren är vi i dag långt ifrån välfärdens nivå och bemanning i början av 1990-talet.

Välfärdens underbemanning är påtaglig i äldreomsorgen där studier visar att arbetsbelastningen ökat, framförallt i hemtjänsten. Undersköterskor har gått från att i slutet av 1980-talet hjälpa i snitt fyra omsorgstagare per dag till att i dag besöka tolv omsorgstagare per dag. Hälften av dessa besök är kortare än femton minuter.³⁶ Äldreomsorgen har högre sjuktal än andra sektorer och en studie visar att runt hälften av personalen inom äldreomsorgen oroar sig för sin hälsa.³⁷

När SKL antar att de generella statsbidragen inte kommer öka mer än aviserat framöver brukar lösningen på det ökande gapet mellan behov och resurser ofta heta *effektiviseringar*. Dock har många, bland andra Konjunkturrådet, påpekat svårigheterna med att effektivisera välfärdens personalintensiva tjänsteproduktion då tiden som personal ägnar åt att leverera välfärdstjänsten är viktig för dess kvalitet. Konjunkturrådet lyfter exemplet att "[e]n undersköterska kan minska minuterna det tar att duscha en brukare i takt med att hon blir mer erfaren. Efter en viss gräns är det

---

Underbemanning, stress, dålig arbetsmiljö och dåliga arbetsvillkor gör att många inte orkar jobba kvar, eller orkar jobba heltid, eller orkar jobba hela vägen till pension.

---

dock sannolikt att minskad duschtid får negativa konsekvenser för kvaliteten i form av utförande och bemötande”.³⁸ Konjunkturrådet problematiserar även idén om att ny teknik kan ersätta personal i välfärden och pekar på tidigare forskning som visar att mänskliga möten är viktiga för hur kvaliteten, legitimiteten och tilliten uppfattas av medborgaren i mötet med det offentliga.³⁹

Ett annat problem som diskuterats flitigt är att effektiviseringskrav ute i kommuner och regioner ofta bara varit en omskrivning för nedskärningar och besparingar.⁴⁰ När inga verkliga effektiviseringar sker samtidigt som resurserna minskar år för år i relation till behoven och kraven under förevändningen ”effektiviseringar” så försämrar ständigt personalens förutsättningar att tillhandahålla välfärdstjänsterna inom vård, utbildning och omsorg.⁴¹

1.5 Striden om den svenska välfärdsmodellen

Vad kännetecknar den svenska generella välfärdsmodellen? Inom forskningen lyfts fyra dimensioner fram som centrala för en generell välfärdsmodell: 1) att alla medborgare inkluderas på lika villkor, 2) att välfärden finansieras offentligt, 3) att välfärdsproduktionen organiseras offentligt, och 4) att välfärdstjänsterna är så pass omfattande och av så god kvalitet att systemet blir attraktivt för en stor del av befolkningen.⁴²

I Sverige är principerna om inkludering och gemensam finansiering till stor del fortsatt intakta. När det kommer till drift och produktion av välfärdstjänster har vi i Sverige sedan 1990-talet tillåtit privata utförare som kan göra obegränsad vinst på skattefinansierade medel. Privat drift skulle enligt politikern inte leda till en privat finansiering, men i sjukvårdens fall har det visat sig att de privata utförarnas existens har möjliggjort en explosionsartad ökning av privata sjukvårdsförsäkringar i Sverige.⁴³ I dag har 650 000 svenskar privata sjukvårdsförsäkringar och kan köpa sig före i kön via privata vårdcentraler och kliniker.

Det finns en stor risk att de utmaningar som välfärden nu står inför kan komma att undergräva systemets attraktivitet för breda folklager om kvaliteten och omfattning urholkas ännu mer.

Starka ekonomiska intressen och politiska krafter står beredda att utnyttja krisen till sin fördel.

Starka ekonomiska intressen och politiska krafter står beredda att utnyttja krisen till sin fördel i sina ambitioner att fortsätta montera ner den svenska generella välfärdsmodellen.

Det privata näringslivets och arbetsgivarnas tankesmedja Timbro är helt öppna med att den annalkande krisen är en möjlighet för dem att driva på för ännu mer privatiseringar i välfärden. Timbros vd Karin Svanborg-Sjövall förklarade i en intervju i Dagens industri att deras ”största politiska landvinning” har varit genomslaget för privat drift inom välfärdens offentliga sektor.⁴⁴ Enligt henne är Timbros ”nästa stora opinionsoffensiv” att utmana den gemensamma finansieringen av välfärden:

Det handlar om att titta mer på försäkringslösningar av olika slag. Inte minst om vi går in i en lågkonjunktur kommer vi tvingas till mycket tuffa prioriteringar, och då kommer diskussionen om hur välfärden ska finansieras att komma igång på allvar. Och nu finns det en mognad i opinionen för att röra sig framåt, inte i skolan, men inom sjukvården och äldreomsorgen.⁴⁵

I en debattartikel utvecklar Karin Svanborg-Sjövall och Emanuel Örtengren på Timbro sitt resonemang där man ifrågasätter den svenska ”hybridmodellen” som består av ”kvasimarknader” och är således kritiska till blandningen av offentligt och privat. Men det är inte de senaste decenniernas privatiseringar som är problemet, utan att man inte gått hela vägen och privatiserat ännu mer. Det är den offentliga delen i ”hybriden” som är problemet. Deras första punkt i åtgärdslistan är att ”vården måste gå mot mer privat finansiering”.⁴⁶

Bakom Timbros nya opinionsoffensiv inom sjukvården och äldreomsorgen står privata näringslivsintressen. Leif Östling, tidigare ordförande för Svenskt Näringsliv, är i dag bland annat delägare i företaget Silver Life. Bakom projektet och konceptet Silver Life står även Peje Emilsson som kan beskrivas som den svenska välfärds kapitalismens nestor och pionjär. Silver Life går i bräschen för att öppna upp för privat finansiering av äldreomsorgen. Affärskonceptet är att välbeställda äldre som har råd ska kunna köpa extra välfärdstjänster och även bo på lyxigare äldreboenden.⁴⁷

Den demografiska explosionen av äldre över 80 år ser Östling och Emilsson som en lukrativ marknad, bara bristerna och missnöjet med den offentliga äldreomsorgen blir tillräckligt stora. I en ovanligt ärlig intervju i podden *Smarta samtal* förutspår Leif Östling att en närstående systemkollaps öppnar upp för en ännu mer långtgående privatisering av offentlig sektor.⁴⁸ Lösningen på sjukvårdens problem är enligt Östling att samhällskontraktet körs i botten och att privata aktörer stiger in på marknaden och tar över.

Benjamin Dousa, ordförande för det Moderata ungdomsförbundet (MUF), har varit snabb med att stämma in i kören och i princip anamma Timbros argument och policyförslag rakt av. SVT sammanfattar MUF-linjen med att "[d]e vill avskaffa landstingen och finansiera vården med privata sjukvårdsförsäkringar som ska ersätta landstingsskatten".⁴⁹ I intervjun med SVT menar Dousa att "[p]rivata försäkringsbolag kan konkurrera med varandra och på det sättet kan vi få ner vårdköerna".⁵⁰ På Moderaternas partistämman 2019 beslutades det, efter påtryckningar av MUF, att Moderaternas nytillsatta arbetsgrupp för

framtidens vård och omsorg även ska göra en översyn av den skattebaserade finansieringsmodellen.

Nils Karlsson, grundare och vd för näringslivets forskningsinstitut Ratio, opinionsbildar också för privat finansiering av den offentliga sektorn. I Svenska Dagbladets podd *Ledarredaktionen* argumenterar Nils Karlsson kategorisk för att fackförbundet Kommunal måste släppa in privat finansiering:

Jag kan förstå Kommunal, de är rätt underbetalda, dåligt betalda, de som jobbar i de här sektorerna, de har långa utbildningar, de har studielån och sådana här saker. Men de kommer aldrig få bättre betalt om det ska finansieras via skattemedel. Så det är naivt att tro att det är långsiktigt en bra strategi för Kommunal att hålla fast i det här att allt ska skötas i offentlig regi, finansieras via skattemedel. Utan istället, ska de någonsin få uppleva det här, måste de släppa in privat finansiering i vård och omsorg ...⁵¹

Karlsson går vidare i sin kritik av Kommunals position: "De har totalt motsägelsefulla ståndpunkter: inga privata pengar men höjda löner, det går inte med tanke på försvarsbehov, flyktingbehov, ja alla möjliga behov i skola och så vidare som Sverige måste hantera."

Förespråkarna för att vi måste överge den svenska välfärdsmodellen och släppa fram privat finansiering bygger ofta sina argument på antagandet att det helt enkelt inte finns pengar nog att finansiera välfärden gemensamt via skattsedeln. Men detta är inte en objektiv sanning utan en politisk åsikt. I nästa kapitel beskriver vi hur en gemensam finansiering av välfärden kan säkras. Vi visar att det finns gott om pengar, det som saknas är politisk vilja.

2. Tre sätt att finansiera välfärden gemensamt

2.1 Det finns utrymme att höja skattekvoten

Vi betalar skatt för att lösa gemensamma problem och utmaningar. Den fråga som i huvudsak skiljer höger från vänster på den ideologiska kartan är hur stor del som ska lösas gemensamt och hur stor del som ska lösas av individen själv. De delar som man löser gemensamt brukar kallas *det offentliga åtagandet*. Sverige har i jämförelse med många andra länder ett stort offentligt åtagande som inkluderar allt från fri infrastruktur, till fri skolgång, fri sjukvård och allmän pension. Eftersom det offentliga åtagandets storlek främst bestäms av den offentliga sektorns utgifter och eftersom utgifterna på sikt måste vara balanserade mot intäkterna har Sverige följaktligen ett relativt högt skatteuttag jämfört med andra länder.

TABELL 3
Skattekvoten 1990–2022 (procent av BNP).

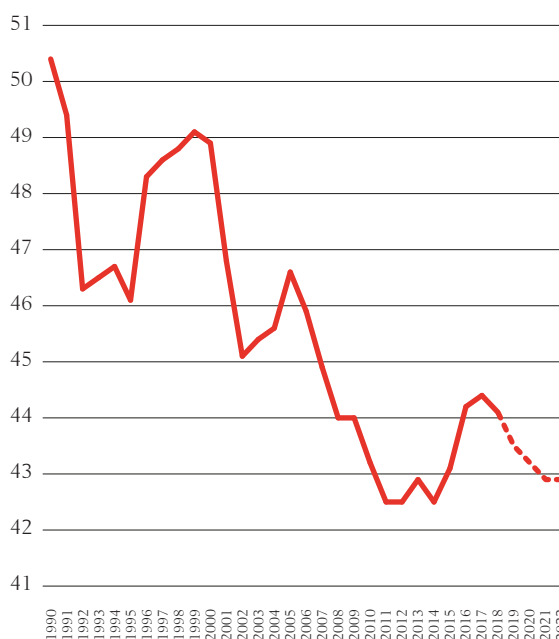
År	Skattekvot	År	Skattekvot
1990	50,4	2007	44,9
1991	49,4	2008	44,0
1992	46,3	2009	44,0
1993	46,5	2010	43,2
1994	46,7	2011	42,5
1995	46,1	2012	42,5
1996	48,3	2013	42,9
1997	48,6	2014	42,5
1998	48,8	2015	43,1
1999	49,1	2016	44,2
2000	48,9	2017	44,4
2001	46,8	2018	44,1
2002	45,1	2019*	43,5
2003	45,4	2020*	43,2
2004	45,6	2021*	42,9
2005	46,6	2022*	42,9
2006	45,9		

Källa: SCB nationalräkenskapen, * Finansdepartementet prognos.

Samtidigt har Sveriges *skattekvot* minskat kraftigt de senaste tjugo åren. Skattekvoten är ett mått på det totala skatteuttaget som andel av bruttonationalprodukten (BNP). BNP är ett mått som beskriver den svenska ekonomins totala storlek. Skattekvotens storlek är avgörande för hur stort det offentliga åtagandet kan vara.

I Tabell 3 och Diagram 2 ser man hur Sveriges skattekvot har utvecklats sedan 1990 med en prognos fram till 2022. Trenden är tydlig: skattekvoten sjunker. Detta betyder att vi tar ut mindre och mindre i skatt i förhållande till BNP. 1990 låg skattekvoten på över 50 procent och för tjugo år sen (1999) låg den på 49,1 procent. På bara tolv år rasade den sedan ner till bottennoteringen för dessa år, 42,5 procent, vilket är en minskning på 6,6 procentenheter mellan 1999–2011.

DIAGRAM 2
Skattekvoten 1990–2022 (procent av BNP).⁵²

Källa: SCB nationalräkenskapen, * Finansdepartementet prognos.

Under Alliansens två mandatperioder 2006–2014 trycktes skattekvoten ner från 45,9 procent till 42,5 procent. Skattekvoten ökade sedan något efter att Socialdemokraterna tog över regeringsmakten 2014. Men den ligger fortfarande i dag på låga nivåer jämfört med slutet av 1990-talet. Finansdepartementets prognoser för mandatperioden 2018–2022 visar att politiken som förs nu kommer leda till att skattekvoten fortsätter sjunka. Detta är anmärkningsvärt med tanke på de behov och utmaningar som välfärden står inför.

Vilka summor rör det sig om när vi räknar procentenheter av skattekvoten? Exempelvis var Sveriges BNP 2018 hela 4 790 miljarder kronor vilket betyder att en procent av BNP detta år motsvarade 47,9 miljarder kronor. När skattekvoten sjunker flera procentenheter innebär det avsevärda förluster av skatteintäkter. Om skattekvoten i dag hade legat på samma nivå som 1999 skulle vi fått in 240 miljarder kronor mer i skatteintäkter under året.⁵³ Dessa miljarder hade kunnat förstärka välfärden och kommuner och regioners ekonomi. Räknar man grovt på att en anställning inom offentlig sektor skulle kosta i snitt en miljon kronor per år innebär det att 240 000 fler välfärdsarbetare skulle kunna anställas.

En av orsakerna till svårigheterna att uppfylla välfärdsambitionerna är dagens låga skattekvot som ligger på ungefär 43,5 procent.⁵⁴ Man får helt enkelt det man betalar för. En för låg skattekvot hotar att i längden erodera den ekonomiska basen för det gemensamma offentliga välfärdsystemet. Med tanke på hur mycket skattekvoten har sänkts de senaste tjugo åren menar vi att det framöver finns gott om utrymme att höja kvoten några procent för att säkra välfärdens finansiering.

Skatt efter bärkraft är en viktig princip

Det är dock inte bara skattekvoten som spelar roll. Beroende på hur skatterna tas ut kan effekterna på ekonomin och därigenom välfärdsnivån vara mycket olika. Det finns primärt tre företeelser som kan beskattas: arbete, konsumtion och kapital. Det som beskattas brukar kallas skattebas. Ungefär 60 procent av de totala skatteinkomsterna kommer från skatt på arbete, 30 procent från skatt på

konsumtion och bara 10 procent från skatt på kapital.⁵⁵

I syfte att ta ut skatterna på ett så effektivt vis som möjligt gjordes 1990 – efter ett gediget utredningsarbete – en genomgripande reform av det svenska skattesystemet. Den blocköverskridande reformen brukar kallas *Århundradets skattereform* och fokuserade på att skapa ett mer likformigt skattesystem som minimerade snedvridande effekter och täppte igen kryphål för skatteplanering. I och med reformen breddade man även skattebasen och sänkte de högsta marginalskatterna, det vill säga vad de med högst löner betalar i skatt på sin sist intjänade krona.

Trots att de högsta marginalskatterna sänktes så var principen om skatt efter bärkraft central i 1990-års skattereform. Att ta ut skatt efter bärkraft är en enkel princip som innebär att varje medborgare efter förmåga bidrar till det gemensamma. Om alla skulle bidra med samma andel av sin inkomst skulle en betydligt större del av låginkomsttagarnas privata konsumtionsutrymme gå till det offentliga i förhållande till höginkomsttagarnas. Principen om skatt efter bärkraft är således viktig ur en rättvisaspekt.⁵⁶

Principen har dessutom ett brett folkligt stöd. När Katalys hösten 2013 lät Novus ställa frågan om skatt efter bärkraft ansåg 60 procent av svenskarna att inkomstskatten ska tas ut så att de som tjänar mest även ska betala mest procentuellt.⁵⁷ När Katalys tillsammans med Jämlikhetsfonden hösten 2019 lät Novus ställa frågor om en kommande skattereform svarade 73 procent av svenskarna att de tycker det är viktigt att en ny skattereform leder till minskade ekonomiska klyftor. Bland sympatisörerna till varje svenskt riksdagsparti fanns en majoritet som tyckte att minskade klyftor var en viktig aspekt i utformandet av en ny skattereform.⁵⁸

Enligt Januariavtalet som slöts mellan regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet, samt samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna, ska en ”omfattande skattereform” genomföras under mandatperioden 2018–2022. På nästa sida listar vi några av orsakerna till att skattekvoten har minskat kraftigt och ger exempel på skatter som skulle kunna höjas i den kommande skattereformen.

Dags att rulla tillbaka skattesänkningarna

Århundradets skattereform ligger fortfarande kvar som ram för dagens skattesystem men mycket har hänt sedan dess. Skattekvotens kraftiga fall beror på att flera skatter helt har tagits bort och att en rad skattelättnader och otaliga skatteavdrag införts. Detta har lett till att viktiga skattebaser eroderats eller försvunnit och att det tidigare likformiga skattesystemet i dag mer framstår som ett lapptäcke av olika särregleringar.⁵⁹

Principen om skatt efter bärkraft har också försvagats i och med att stora delar av skattesänkningarna varit riktade till grupper med höga inkomster och förmögenheter. Sänkningarna slår dubbelt mot resten av medborgarna när skatterna för höginkomsttagare sänks. För det första leder det till en direkt ökning av inkomstskillnaderna. För det andra försvinner resurser som kunde ha gått till att finansiera det offentliga åtagandet, vilket fördjupar orättvisan eftersom konsumtionen av välfärdstjänsterna proportionellt till inkomsterna är större ju lägre inkomst man har.⁶⁰ I Tabell 4 listas ett axplock av de skatter som tagits bort eller sänkts sedan 1990-års skattereform infördes.

Skatteuttaget som finansierar det gemensamma välfärdsåtagandet har urholkats del för del genom åren med de mest skiftande motiv. Vissa av skattesänkningarna kan anses motiverade ur

TABELL 4
Exempel på skatter som tagits bort eller sänkts.

Enhetlig moms överges	1992
Arvs- och gåvoskatt avskaffas	2005
Förmögenhetsskatt avskaffas	2007
RUT-avdrag införs	2007
Första jobbskatteavdraget	2007
ROT-avdrag införs	2008
Fastighetsskatten avskaffas	2008
Andra jobbskatteavdraget	2008
Tredje jobbskatteavdraget	2009
Sänkt bolagsskatt	2009
Fjärde jobbskatteavdraget	2010
Sänkt bolagsskatt	2013
Femte jobbskatteavdraget	2014
Sjätte jobbskatteavdraget	2018
Sänkt bolagsskatt	2019

Källa: Hansson, Åsa (2014), "Dags för en ny skattereform", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42); Finansdepartementet.

effektivitetshänsyn, andra inte alls. Grundtanken med *effektiv beskattning*, eller *optimal beskattning* som det också kallas, är att beskatta oelastiska skattebaser högre än elastiska. Det betyder att man helst vill beskatta företagsutgifter som oavsett beskattningsnivå fortsätter ske.⁶¹

Egentligen är det inte fel att i vis mån försöka effektivisera skattesystemet. I och med att Sverige under de senaste decennierna har öppnats upp mer för omvärlden har detta till viss del varit motiverat. Problemet har varit att dessa "effektiviseringar" av skattesystemet för mycket fokuserat på skattesänkningar som dessutom ofta haft en orättvis fördelningsprofil. Om man ska kunna upprätthålla det offentliga åtagandet när man tar bort en intäkt måste nämligen den ersättas med någon annan intäkt. Vi får den välfärd vi gemensamt betalar för. Det hela är egentligen mycket enkelt, även om vissa politiska företrädare kan få skattesänkningar att framstå som att trolla fram kaniner ur en hatt.

Exempel på skatter som kan ses över

Som tidigare nämnts kan man ifrågasätta motiven bakom flera av de skattesänkningar som gjorts genom åren. Vi menar att det finns utrymme att göra flera skattehöjningar för att öka skattekvoten utan att äventyra ett effektivt och rättvist skatteuttag. I Tabell 5 listas några exempel och vad de skulle kunna inbringa för skatteintäkter. Det följs upp av en kort diskussion av varje reform.

TABELL 5
Exempel på fyra möjliga skatteförändringar.

Förändring	Ökad årlig skatteintäkt på sikt
Återinförd arvs- och gåvoskatt	5 miljarder
En ny fastighetsbeskattning	16–18 miljarder
Enhetlig moms 25 procent	50–60 miljarder
Avskaffande av jobbskatteavdragen	105 miljarder

Källa: Kommunal, Timbro, Konjunkturinstitutet, egna beräkningar.

■ Arvs- och gåvoskatt

Arvs- och gåvoskatten i Sverige avskaffades 2005. Det gör Sverige relativt unikt då nästan alla andra OECD-länder beskattar arv.⁶² Det finns många argument till varför man bör ha en arvsskatt och fackförbundet Kommunal lyfter förtjänstfullt upp

detta i rapporten *Skatteväxling för välfärden*.⁶³ Ett liberalt argument är att samhället bör kompensera individer för negativa faktorer som de själva inte styr över, en faktor som ingen individ kan lastas för är i vilket hem man råkar födas. Enligt en studie är minst 40 procent av den totala förmögenheten i Sverige ärvd.⁶⁴ En annan studie visar att det är de med störst förmögenhet som ärver mest, samtidigt är arvets storlek i förhållande till individers egen förmögenhet störst bland de med lägre inkomster.⁶⁵ En arvskatt som utformas för att verka utjämnande bör således vara progressiv och slå in vid relativt höga arv.

I Kommunals rapport har man räknat på vad en platt skatt på 5 procent på arv över 2 miljoner kronor skulle inbringa. Rakt av skulle det ge knappt 7 miljarder kronor per år i skatteintäkter. Men givet dynamiska effekter i form av beteendeförändringar och skatteplanering skulle en sådan arvsskatt inbringa ungefär 5 miljarder kronor till statskassan årligen.

■ Fastighetsskatt

Runt om i världen utgör fastigheter en given skattebas och under de senaste åren har man i de flesta europeiska länder ökat beskattningen av fastigheter.⁶⁶ I Sverige har man gjort tvärtom i och med att fastighetsskatten 2008 avskaffades och ersattes av en kommunal fastighetsavgift på 0,75 procent av taxeringsvärdet med ett tak på 7 812 kronor.⁶⁷ I och med förändringen blev beskattningen starkt regressiv då den som äger en villa med ett taxeringsvärde på 1,2 miljoner kronor betalar lika mycket i avgift som den med en villa värd 10 miljoner kronor.

En välavvägd fastighetsbeskattning kan motiveras av flera skäl. Det är en bra skatt på kapital utifrån effektivitetshänsyn, då det nämligen är svårt att ta sitt pick och pack och flytta sin fastighet utomlands. Fastigheten har därför blivit något av nationalekonomernas favoritskatt. Det andra skälet är fördelningsaspekten. Det är få låginkomsttagare som äger en fastighet, men de finns. Därför är det viktigt att utforma en omfördelande fastighetsskatt så att den inte drabbar personer med låga inkomster.

Även detta har Kommunal räknat på i sin rapport *Skatteväxling för välfärden*. Baserat på en progressiv fastighetsskatt på både villor och

bostadsrätter, med begränsningsregler för att inte drabba fastighetsägare med en låg inkomst i förhållande till värdet av sitt boende har man kommit fram till att ett sådan skatt skulle rendera ungefär 16–18 miljarder kronor årligen.

■ Enhetlig moms

Sedan 1990-års skattereform har inget avsteg från likformighetsprincipen varit lika tydligt som när man övergav den enhetliga momsen. I dag finns tre momssatser samtidigt: 6 procent, 12 procent och den ursprungliga 25 procent. Avsteg från enhetlig moms kan förvisso motiveras utifrån effektivitetssynpunkt men dagens utformning saknar goda empiriska underlag. Dessutom råder ingen konsensus bland ekonomkåren om det är önskvärt att beskattning av konsumtion ska differentieras av effektivitetsskäl då snedvridningseffekterna kan bli stora.⁶⁸ Istället har avstegen motiverats med andra argument. Exempelvis har sänkt restaurangmoms motiverats med sysselsättningspolitiska argument och lägre matmoms med fördelningspolitiska argument, båda ligger på 12 procent i dag. Även om låginkomsttagare konsumerar livsmedel för en större andel av sin inkomst så gynnar en sådan generell sänkning personer inom alla inkomstskikt, eftersom alla som köper mat får del av momsnedläggningen. Att satsa på låginkomsttagare genom högre ersättningar och bidrag, riktat främst till dem utanför arbetsmarknaden, skulle vara ett betydligt träffsäkrare och mer effektivt fördelningspolitiskt verktyg.⁶⁹ Att återgå till en enhetlig moms har tidigare föreslagits i Katalys rapport *Hälften kvar och hela framtiden*.⁷⁰ Nyligen beräknade tankesmedjan Timbro att en enhetlig 25-procentig moms skulle generera 50–60 miljarder kronor årligen till statskassan.⁷¹

■ Jobbskatteavdrag

Det som mer än någonting annat bidragit till att skattekvoten sjunkit så mycket på senare tid är de många jobbskatteavdragen som införts. I direkta kostnader stod, enligt prognos, de sex jobbskatteavdragen för ungefär 130 miljarder kronor i förlorade skatteinkomster enbart för 2019.⁷²

När jobbskatteavdragen infördes motiverades det med att man skulle sänka skatterna för lönearbete så att skillnaden mellan att jobba och inte jobba skulle bli större för dem som stod inför

---

Det som mer än någonting annat bidragit till att skattekvoten sjunkit så mycket på senare tid är de många jobbskatteavdragen som införts.

---

det direkta valet att arbeta eller inte – på så vis skulle incitament skapas till mer arbete. Det hade varit en skälig motivering om jobbskatteavdraget var utformat som i de flesta andra länder, det vill säga att det trappades av i takt med att den anställde etablerat sig på arbetsmarknaden.⁷³ Att som nu ge avdraget till samtliga som arbetar kan inte motiveras ur detta hänseende.

Det är av tekniska anledningar svårt att utvärdera det exakta utfallet av jobbskatteavdragen. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har försökt utan framgång.⁷⁴ Men om man utgår från Konjunkturinstitutets beräkningar på förslagets självfinansieringsgrad så uppgår kostnaderna för jobbskatteavdragen till cirka 105 miljarder kronor.⁷⁵

Vi har här pekat på fyra förändringar som kan göras i skattesystemet. Dessa förslag ska ses som konkreta exempel på hur skattekvoten skulle kunna höjas framöver. Tillsammans skulle dessa fyra förslag kunna generera mellan 175 och 190 miljarder kronor årligen i skatteintäkter. Om dessa skatteinkomster existerat 2019 skulle skattekvoten i Sverige landa på runt 46,3 procent vilket är i linje med den skattekvot Sverige hade 2006.

Även om den största delen av tillskotten till det offentliga från dessa förslag kommer från ökad beskattning av arbete och konsumtion ser vi gärna att beskattningen av kapital ökar ännu kraftigare. De senaste årens ojämlikhetsökningar har främst drivits av kapitalkoncentrationen. En ny skattereform borde ha som uppdrag att utarbeta ett skattesystem som omfördelar även stocken

av förmögenhet, inte bara flödena som kommer från arbete och konsumtion. Vår övergripande slutsats står dock fast: skattekvoten kan höjas om man vill säkra välfärdens framtida finansiering. Frågan om vi kan finansiera välfärden gemensamt är en politisk fråga som främst handlar om politisk ambition. Men det finns ytterligare sätt att få fram resurser till välfärden. I nästa avsnitt problematiserar vi överskotts målet, som i dag framstår som särdeles föråldrat.

2.2 Sluta betala av på en rekordlåg statsskuld

Vilken statsskuld pratar vi om? Kärt barn har många namn och i diskussionen om statsskulden blandas olika begrepp och skulder ofta ihop. Begreppet *staten* används ofta för att beskriva hela den offentliga sektorn. Men den offentliga sektorn innefattar både staten, kommuner och regioner, samt pensionssystemet. Dessa tre sektorer är självstyrda och har både egna skulder och tillgångar, samt skulder gentemot varandra. När vi pratar om statsskulden i detta kapitel så menar vi dessa sektorers sammanlagda skulder, det som brukar kallas: *den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld* eller på europeisk nivå *Maastricht-skulden*. Lite förenklat består alltså statsskulden av tre delar:

- 1) Statens skulder
- 2) Kommuners och regioners skulder
- 3) Pensionssystemets skulder

Vad betyder *konsoliderad* i detta sammanhang? Skulder och tillgångar kan redovisas på olika sätt. Siffrorna som redovisas av olika källor kan därför variera. Enligt måttet som redovisas i regeringens budgetproposition 2020 uppgick den okonsoliderade statsskulden 2018 till 3 050 miljarder kronor. Men eftersom olika delar av den offentliga sektorn har skulder gentemot varandra behöver man konsolidera denna siffra, det vill säga räkna bort inbördes fordringar, för att få fram en rättvis bild av hela sektorns skuldsättning gentemot kreditmarknaden.⁷⁶ När man räknar bort dessa inbördes fordringar visar regeringens budgetproposition att den konsoliderade statsskulden för 2018 låg på 1 859 miljarder kronor.⁷⁷

Räknat i netto har Sverige ingen skuld. Då tillgångarna i dag vida överstiger skulderna har vi i Sverige helt enkelt en nettoförmögenhet.

Den är fördelad på i huvudsak statens, men även kommuner och regioners belåning gentemot kreditmarknaden.

Precis som skattekvoten beräknas statsskulden som andel av bruttonationalprodukten (BNP). Delar vi statsskulden 2018 på 1 859 miljarder kronor med BNP för samma år på 4 790 miljarder kronor ser vi att statsskulden i procent av BNP låg på 38,8 det året.

Vad betyder *brutto* och *netto* i detta sammanhang? Bruttoskuld i detta hänseende tar bara hänsyn till skulderna som Sverige har. Men Sverige har inte bara skulder, vi har som land också tillgångar. Om vi skulle ta alla våra tillgångar (bruttoförmögenheten) minus alla våra skulder (bruttoskulden) får vi en nettosiffra. Om skulderna hade överstigit tillgångarna hade vi haft en nettoskuld, men 2019 har Sverige mer tillgångar än skulder. Vi har alltså endast en *bruttoskuld*. Sverige har sammantaget en *nettoförmögenhet*.

Varför har vi en statsskuld?

Sverige har liksom alla andra länder en statsskuld, det har vi haft i flera hundra år.⁷⁸ Anledningen till att stater har skulder är flera. Skuldsättning är exempelvis ett viktigt verktyg som stater kan använda för att hantera långsiktiga investeringar och låg- och högkonjunkturer.

Statens primära intäkter kommer i form av beskattning och avgifter som är *relativt* konstanta, intäkterna varierar därför över konjunkturcykeln. Förenklat kan man säga att när det är högkonjunktur och många arbetar är skatteintäkterna högre och man går plus. När det är lågkonjunktur och färre arbetar får man lägre intäkter och går minus.

Men med utgifterna och kostnaderna är det tvärtom, de är högre i en lågkonjunktur och lägre i en högkonjunktur. Det hade varit mycket olyckligt om staten drog ner på sitt offentliga åtagande i en lågkonjunktur bara för att intäkterna då minskade. Genom skuldsättning kan staten istället agera kontracykliskt och på så vis minimera de negativa effekterna genom att utöka sina utgifter under en lågkonjunktur. Således behöver en stat låna vid sämre tider för att kunna gasa på när man är i en ekonomisk uppförsbacke.

En annan anledning till att stater skuldsätter sig är att staten då kan fördela offentliga tillgångar över generationer på ett sunt vis. När det offentliga till exempel bygger en ny bro som kommer att användas och förbinda medborgare i flera generationer är det inte rimligt att endast nuvarande generation står för den kostnaden. Istället kan brobygget finansieras genom ett lån och på så vis sprida ut kostnaden över de generationer som kan ta del av nyttan. Infrastrukturprojekt som broar, bilvägar och järnvägar är tydliga, långsiktiga investeringar som bör finansieras med lån och det skapar skuldsättning. På samma sätt bör byggnationen av förskolor, skolor, sjukhus, vårdcentraler och äldreboenden göras som investeringar och inte betalas "kontant" med anslag via skattsedel. Sådana fastigheter kan förstås som välfärdens infrastruktur och kommer användas av flera generationer.

Det finanspolitiska ramverket och överskottsmålet

Stater kan också skuldsätta sig av mindre önskvärda anledningar. Politiker som vill bli omvalda kan lockas till att ta lån för att finansiera löpande utgifter. Förenklat kan man skilja på kostnaden att bygga ett sjukhus och kostnaden att producera sjukvård inne i sjukhuset. Att bygga sjukhuset är mer av en långsiktig investering, att producera sjukvård är mer av en löpande utgift.

För att undvika lockelsen att ta lån för löpande utgifter har de flesta stater konstruerat något sorts regelverk som hindrar politiker att öka statens skuldsättning på ett vis som kan skada framtida generationer. Vårt regelverk kallas *det finanspolitiska ramverket* och skapades i kölvattnet av den ekonomiska krisen på 1990-talet. Erfarenheterna av krisen har etsat sig fast

och bidragit till att svenska politiker närmast tävlat om vem som kan spara och betala av mest på statsskulden. Det har lett till att Sverige i dag har en rekordlåg statsskuld som i prognoserna förväntas sjunka till ännu lägre nivåer de kommande åren.

I mitten av 1990-talet uppgick den svenska statsskulden till omkring 70 procent av BNP. För att komma till bukt med denna skuldsättning – som då tyngde den offentliga sektorns verksamhet på grund av höga ränteutgifter – påbörjades det arbete som resulterade i det finanspolitiska ramverket. Målet med ramverket var dels att se till att kommande regeringar aktivt skulle verka för att minska skulden, dels att signalera till kreditmarknaden att Sverige tänkte återbetala sina lån.⁷⁹ Redan innan ramverket var på plats började både de svenska statsrätorna och statsskulden att sjunka.⁸⁰ En central beståndsdel av det finanspolitiska ramverket är överskottsmålet. Det innebär att Sverige har som mål att gå med överskott och uppnå ett visst finansiellt sparande över en konjunkturcykel. När överskottsmålet

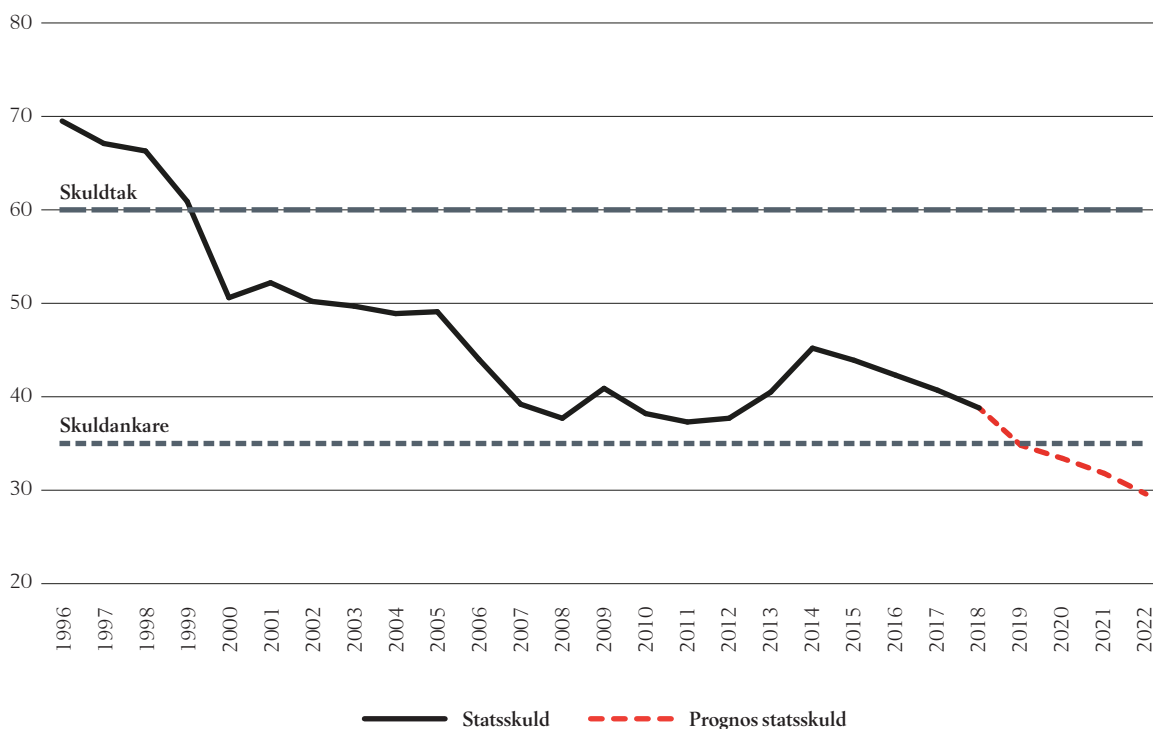
implementerades fullt ut 2000 var Sveriges statsskuld redan nere på 50 procent av BNP.⁸¹ Sedan ramverket infördes har statsskulden fortsatt att minska till dagens låga nivå. Överskottsmålet låg ursprungligen på två procent av BNP, detta reviderades senare ner till en procent över en konjunkturcykel.⁸² Riksdagen beslutade 2016 att sänka överskottsmålet till 0,33 procent vilket implementerades från och med 2019.⁸³ Förenklat kan man säga att ett balansmål i detta sammanhang skulle innebära att Sverige har som mål att gå plus minus noll över en konjunkturcykel. Ett underskottsmål å andra sidan skulle sätta en målsättning och gräns för hur stort underskott Sverige kan gå med över en konjunkturcykel.

Skuldtak, skuldankare och Sveriges rekordlåga statsskuld

I Diagram 3 ser man hur Sveriges konsoliderade statsskuld i brutto som procent av BNP har utvecklats sedan 1996, inklusive finansdepartementets prognos fram till 2022. Sveriges höga

DIAGRAM 3

Sveriges konsoliderade statsskuld som procent av BNP 1996–2022.

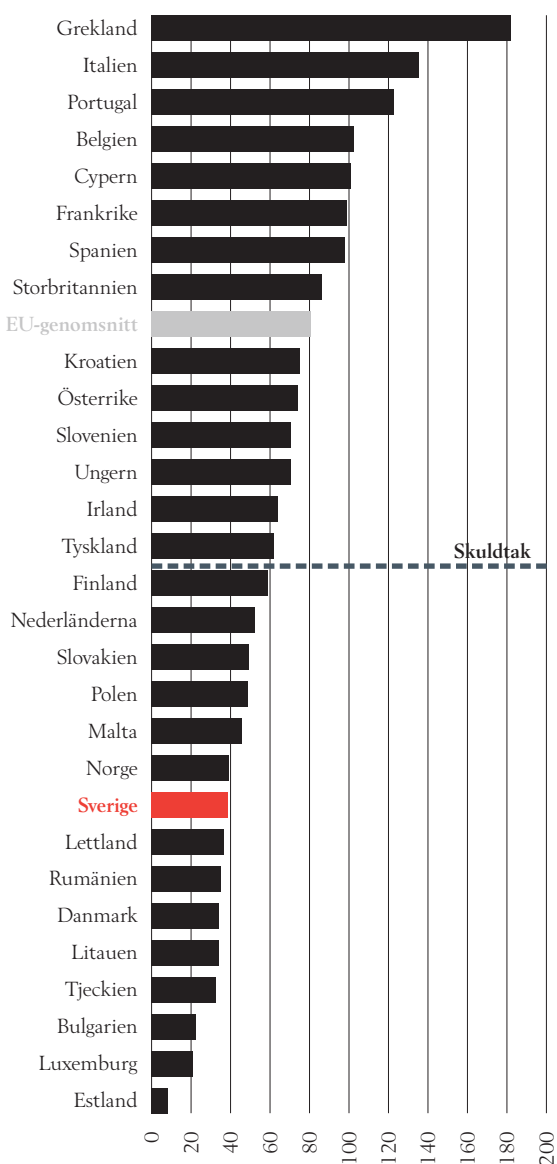

Källa: SCB Nationalräkenskaperna, Finansdepartementet.

statsskuld på cirka 70 procent av BNP betades snabbt av under 1990-talets andra hälft. Innan millennieskiftet 2000 hade statsskulden tryckts ner till långt under det så kallade *skuldtaket*.

Enligt europeiska unionens *Stabilitets- och tillväxtpakt* bör statsskulden för ett enskilt medlemsland inte överstiga 60 procent av BNP. Detta skuldtak kan förstås som den Europeiska centralbankens rekommenderade tak för statsskulden. Något Sverige med råge har hållit sig

DIAGRAM 4
Sveriges statsskuld jämförd med andra europeiska länders statsskulder i procent av BNP 2018.⁸⁴

Källa: Eurostat.

under sedan slutet av 1990-talet. Även om skuldtaket ska gälla oavsett konjunkturläge finns det en stor acceptans för att överskrida det. Som man ser i Diagram 4 hade många EU-länder 2018 en statsskuld som överskred skuldtaket. Sverige har en av de lägsta skulderna i EU.

Sverige har dessutom valt att sätta en egen målsättning kring statsskulden: det så kallade *skuldankaret*. Skuldankaret är en del av det finanspolitiska ramverket och började gälla så sent som i år, 2019. Enligt ankaret ska statsskulden hållas på 35 procent av BNP vilket man förväntas uppnå i slutet av 2019.⁸⁵ Målet med skuldankaret är att varken ha en mycket högre eller mycket lägre statsskuld än 35 procent. Exempelvis ska regeringen enligt det finanspolitiska ramverket förklara sig för riksdagen om statsskulden hamnar fem procent över eller under ankaret.⁸⁶

I Tabell 6 ser vi finansdepartementets egna siffror och prognoser för statsskulden, för statens skuld och för den finansiella nettoförmögenheten 2014–2022. Redan i år 2019 förväntas vi gå under skuldankaret och hamna på 34,8 procent, vilket innebär att statsskulden minskar med hela 4 procentenheter sedan 2018. Enligt finansdepartementets prognos kommer vi hamna under 30 procent 2022.

Samtidigt förväntas Sveriges nettoförmögenhet öka rejält från 774 miljarder kronor 2014 till 1 600 miljarder kronor 2022 enligt prognosen. I Tabell 6 ser man också att statens skuld, som är en del av statsskulden, har sjunkit dramatiskt från 35,4 procent 2014 till 2019 års 21,5 procent. Enligt prognosen kommer man ha betat av den till ynka 16 procent fram till 2022. Statsskulden minskar främst på grund av att statens skuld sjunker så dramatiskt. Det är detta som menas med att Sveriges statsfinanser är urstarka: våra skulder är rekordlåga och sjunker, och vår finansiella nettoförmögenhet är hög och växer.

Men som LO-ekonomerna har formulerat det: Vad är det för vits att staten är så rik, om kommuner och regioner är så fattiga?⁸⁸ Med tanke på de välfärdsutmaningar och investeringsbehov som Sverige står inför har flera kritiska röster höjts över regeringens ekonomiska politik som prioriterar finansiellt sparande och en fortsatt minskande statsskuld. Från fackligt håll har Katalys, LO-ekonomerna och andra fackliga ekonomer länge

TABELL 6

Statsskulden, statens skuld och nettoförmögenheten 2014–2022.⁸⁷

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Statsskuld i miljarder kronor	1 792	1 856	1 858	1 869	1 859	1 732	1 716	1 696	1 642
Statsskuld i procent av BNP	45,5	44,2	42,4	40,8	38,8	34,8	33,4	31,8	29,6
Statens skuld i miljarder kronor	1 347	1 352	1 292	1 265	1 197	1 006	937	894	818
Statens skuld i procent av BNP	34,2	32,2	29,5	27,6	25	20,2	18,2	16,8	14,8
Finansiell nettoförmögenhet i miljarder kronor	774	794	990	1 188	1 250	1 349	1 419	1 483	1 600
Finansiell nettoförmögenhet i procent av BNP	19,6	18,9	22,6	26	26,1	27,1	27,6	27,8	28,9

Källa: Finansdepartementet, alla siffror avser konsoliderade skulder och tillgångar.

varit kritiska till det finanspolitiska ramverket och överskottsmålet. Men på senare år har röster även från andra håll börjat ifrågasätta den förda finanspolitiken.

Redan 2013 var det många välrenommerade akademiska ekonomer som ifrågasatte överskottsmålet.⁸⁹ En av arkitekterna bakom överskottsmålet, professor emeritus Assar Lindbeck, menar att det borde ha slopats för länge sedan – det var ett tillfälligt medel för att få ner statsskulden och inte ett evigt mål i sig, sa han i en intervju 2015.⁹⁰

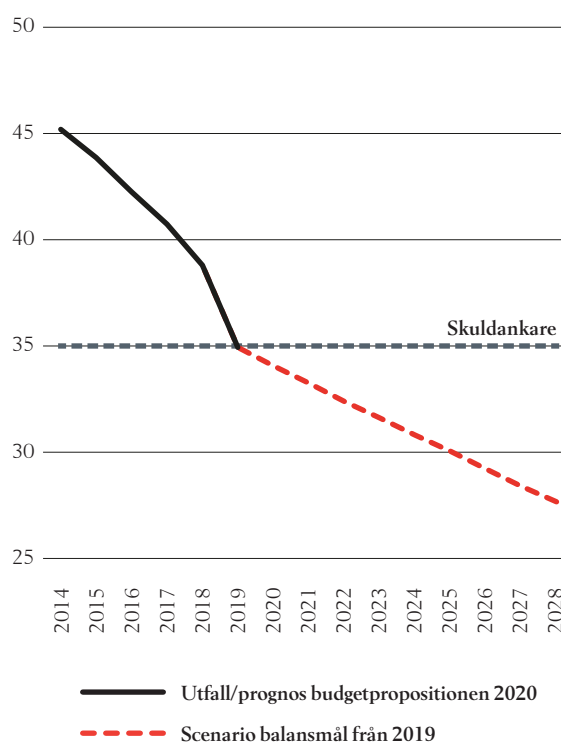
På senare tid har flera tunga bankekonomer gett sig in i debatten. Annika Winsth, chefsekonom på Nordea, uppmanade politikerna inför valet 2018 att sluta minska statsskulden och istället fokusera på vilka framtida investeringar Sverige behöver göra.⁹¹ Swedbankekonomerna Anna Breman och Andreas Wallström skrev i början av hösten 2019 att regeringen redan i budgetpropositionen 2020 borde föra en mer expansiv finanspolitik för att motverka en annalkande lågkonjunktur.⁹² Dessutom uppmanar de regeringen att initiera en översyn av det finanspolitiska ramverket. Andreas Wallström har även kallat Sveriges rekordlåga skuldandel för "finanspolitisk galenskap".⁹³ Danske Banks chefsekonom i Sverige, Michael Grahn, menade under våren 2019 att ett stort reformutrymme kunde skapas om Sverige skulle följa skuldankaret och stabilisera statsskulden på 35 procent.⁹⁴

Hur mycket pengar frigörs med ett balansmål?

Socialdemokraterna har ett kongressbeslut från 2015 om att man ska överge överskottsmålet och istället införa ett balansmål. Vi har räknat på vad

detta skulle ha för effekter för svensk ekonomi. Ett balansmål skulle innebära ungefär 17 miljarder kronor årligen i budgettillskott.⁹⁵ Pengar som skulle kunna användas för att börja täppa igen välfärdens växande finansieringsgap. I Diagram 5 ser vi hur den svenska statsskulden skulle utvecklas i vårt scenario med ett balansmål istället för ett överskottsmål. Saken är den att även med ett balansmål skulle vår låga statsskuld fortsätta minska under ankaret.

DIAGRAM 5
Statsskulden i procent av BNP 2014–2028.⁵²

Källa: SCB Nationalräkenskaperna, Finansdepartementet, Egna beräkningar – se Bilaga 1 för metodbeskrivning.

Detta kanske framstår som kontraintuitivt men det är en effekt av den svenska tillväxten i termer av BNP. Så länge Sverige har tillväxt kommer således statsskulden som andel av BNP att fortsätta krympa även om vi överger överskotts målet, inför ett balansmål och slutar betala av på skulderna.⁹⁶ Det brukar sägas att överskotts målet tjänat Sverige väl men enligt Konjunkturinstitutet är det faktiskt främst tillväxten som legat till grund för minskningen av statsskulden.⁹⁷

Ytterligare en faktor som påverkar huruvida det är önskvärt att öka skuldsättningen är räntenivåerna. Om räntorna överstiger tillväxten kommer ökad skuldsättning, på sikt, inte ge mer budgetutrymme. Historiskt har det funnits tider då räntorna varit högre än tillväxten. Under 1990-talskrisen var den svenska statslåneräntan (vad Sverige lånar till på 5 år) högre än tillväxten. Men sedan 1980-talet har räntenivån på statsobligationer (lån till länder) sjunkit globalt. Under 2019 sjönk den svenska statslåneräntan till ner under noll och är alltså nu negativ.⁹⁸ Det innebär att Sverige för tillfället får betalt för att låna. Fullt så låg ränta antas inte Sverige ha under hela den period som vi räknat på i vårt scenario. Man kan anta att räntenivåerna stiger en del framöver men enligt Konjunkturinstitutets prognoser kommer tillväxten överstiga räntan så länge deras prognoser sträcker sig.⁹⁹ Enligt John Hassler, tidigare ordförande i det Finanspolitiska rådet, finns det lite som talar för att den nya trenden skulle brytas och att räntorna under en överskådlig framtid skulle överstiga tillväxten.¹⁰⁰

2.3 Stabilisera statsskulden med ett underskott

Som redogjordes i föregående avsnitt räcker enligt våra beräkningar inte ett balansmål för att stabilisera statsskulden vid skuldankaret. Sverige måste helt enkelt gå med underskott om man vill stabilisera statsskulden vid 35 procent av BNP. Det finns således utrymme för Sverige att ta lån utan att statsskulden växer. Detta bör dock ske med försiktighet och tydliga ramar. Tidigare diskuterade vi risken att skuldsättning används för att bekosta löpande utgifter för nuvarande generationer på kommande generationers bekostnad. Ett ramverk som ser till att detta inte

sker måste alltså finnas. Det gör det också då skuldankaret fungerar mycket gott för att förebygga ett sådant beteende. Istället för att ersätta överskotts målet med ett balansmål skulle man helt enkelt kunna lyfta bort denna regel ur det finanspolitiska ramverket och låta skuldankaret vara ledstjärnan. I dagens läge skulle det innebära att vi bör gå med underskott.¹⁰¹ I Diagram 6 har vi utifrån samma modell som redovisats tidigare testat utfallet av olika underskottsnivåer (se Bilaga 1). Den underskottsnivå som skulle balansera statsskulden vid skuldankaret är enligt våra scenarion ett underskott på cirka 0,85 procent av BNP. Det skulle generera drygt 60 miljarder kronor årligen till statskassan.¹⁰² I summan 60 miljarder ingår de av balansmålet genererade 17 miljarderna, resterande tillförs genom belåning.

I våra scenarion har vi inte utgått ifrån några dynamiska effekter alls. Det är egentligen ett försiktigt antagande. 60 miljarder kronor i tillskott till ekonomin är ett tämligen stort belopp för investeringar som borde ge stora effekter på sysselsättning och konsumtion. Ett sådant tillskott till ekonomin skulle även lindra effekterna av en kommande lågkonjunktur. Det är också möjligt att ett underskott med dynamiska effekter inräknat skulle kunna vara ännu större och att statsskulden över en konjunkturcykel ändå ligger stabilt kvar på skuldankaret.

Vän av ordning kanske då undrar om inte lånade pengar skulle användas till investeringar och inte till välfärdens driftskostnader. Saken är att med dagens ramverk finansierar staten endast en bråkdel av sina investeringar genom belåning. Detta innebär att de 60 miljarder som genereras

---

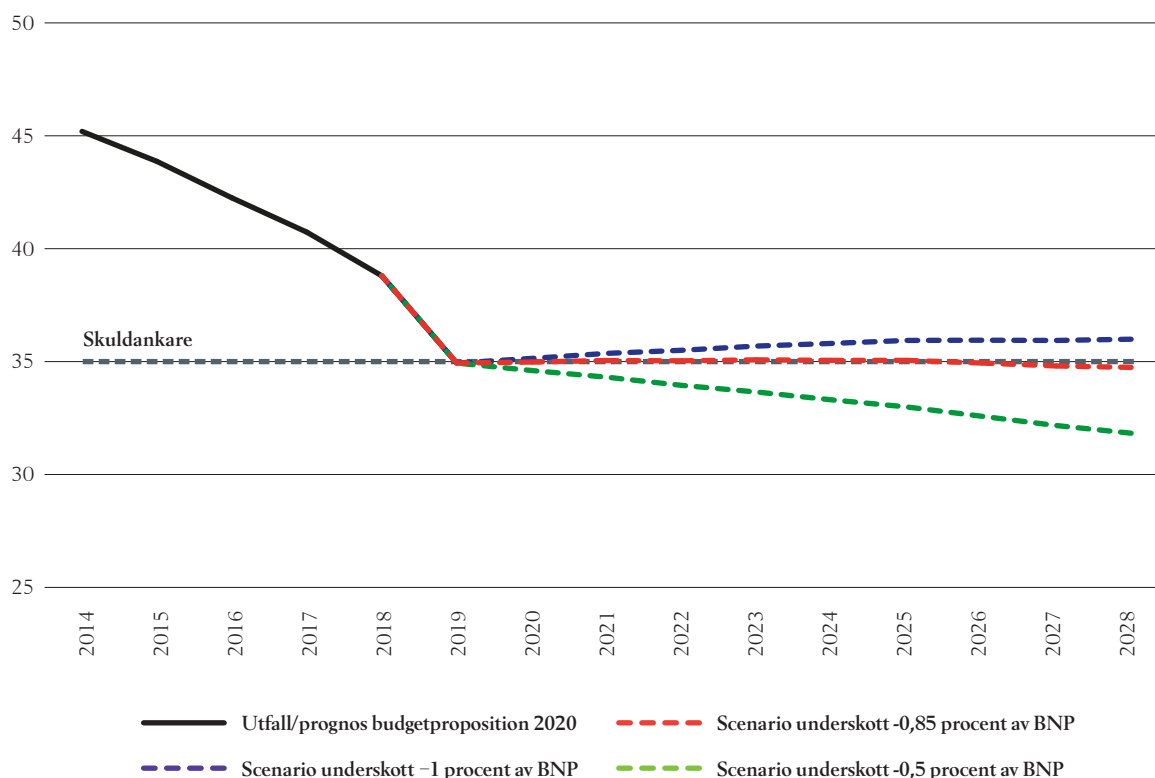
Under 2019 sjönk den svenska statslåneräntan till ner under noll och är alltså nu negativ. Det innebär att Sverige för tillfället får betalt för att låna.

DIAGRAM 6

Statsskuld i procent av BNP med olika scenarion av underskott.

Källa: SCB Nationalräkenskaperna, Finansdepartementet, Egna beräkningar – se Bilaga 1 för metodbeskrivning.

av underskottet skulle kunna användas till dessa investeringar, vilket skulle frigöra medel som istället kan användas till kommuner och regioners löpande utgifter för välfärden.¹⁰³

Skulle vi kunna höja skuldankaret?

Frågan om inte skuldankaret kan höjas till en högre nivå än dagens 35 procent är inget vi har analyserat utförligt i denna rapport men frågan är relevant. Sverige har stora investeringsbehov. Anders Knappe, ordförande för SKL, har beskrivit det som "en situation där vi är rustade för 8 miljoner invånare samtidigt som befolkningen snabbt närmar sig 11 miljoner".¹⁰⁴ Knappe är långt ifrån ensam om åsikten att investeringarna i Sveriges kollektiva egendomar hamnat på efterkälken. Ytterligare en aspekt är de kraftiga investeringar som behövs för att göra Sverige till ett koldioxidneutralt land 2045, vilket har beslutats av riksdagen.¹⁰⁵ I Diagram 7 (se sid 26) syns en tydlig trend med sjunkande offentliga investeringar sedan 1970 som under 1990-talets

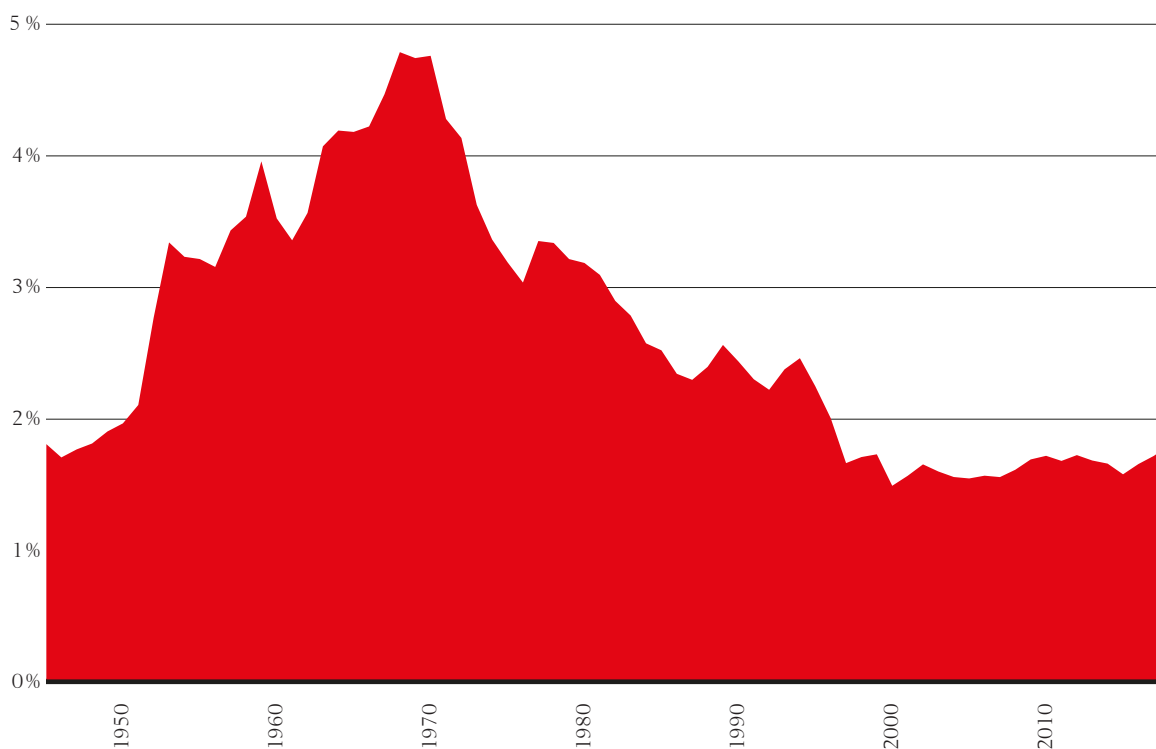
andra hälft parkerar sig på en bra bit under 2 procent av BNP.

Att höja statskulden är dock en riskavvägning. Under normala konjunktursvängningar påverkas ett lands inkomster inte särskilt mycket. Men vid exceptionellt kraftiga makroekonomiska kriser kan statens inkomster minska mycket kraftigt. Samtidigt kan behoven av utgiftsökningar för staten vida överskrida de som är brukliga under normala lågkonjunkturer.¹⁰⁶ Detta skedde både i Sverige under 1990-talskrisen och i flera sydeuropeiska länder under finanskrisen 2008.¹⁰⁷

Om ett lands belåning i utgångsläget är för högt finns inte möjligheten att hantera kriser med saldounderskott då räntekostnaderna för att expandera sin belåning skjuter i höjden. Istället blir landet tvunget att drastiskt öka beskattningen eller skära ner i de offentliga utgifterna, alternativt en blandning av de båda. Detta kan få förödande långsiktiga effekter på ett lands ekonomi och i förlängningen levnadsvillkoren för medborgarna. Således finns det starka skäl för Sverige att vid

DIAGRAM 7

Offentliga investeringar som procent av BNP 1945–2018.

Källa: SCB Nationalräkenskaper, Edvinsson, R. (2005). *Growth, Accumulation, Crisis: With New Macroeconomic Data for Sweden 1800–2000*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. Länkad data.

normalkonjunktur hålla skuldnivån i schack. Exceptionella makroekonomiska kriser har historiskt skett och man kan anta att de kommer ske även i framtiden. Det är med denna bakgrund som ankaret har satts till låga 35 procent.

Men om det är just 35 procent som är en skälig nivå är oklart. Med tanke på att de flesta länder i omvärlden höjt sin skuldsättning under de åren som Sverige kraftigt minskat sin kan man anta att Sverige skulle kunna sätta ankaret något högre utan större risker. Dessutom finns även risker med att inte investera. Att inte finansiera en klimatomställning för att skapa ett fossilfritt Sverige är riskfyllt på lång sikt. Även andra klimatrelaterade anpassningar är nödvändiga, exempelvis på grund av havsnivåhöjning och ökad nederbörd. Därtill skulle en mer expansiv politik i nivå med ett

högre ankare vara positiv för sysselsättningen och arbetsmarknaden. 1990-talskrisen skapade en bestående "reva" på den svenska arbetsmarknaden då den konjunkturella arbetslösheten blev strukturell. Sedan denna kris har den strukturella arbetslösheten varit nära dubbelt så hög som innan, vilket har lett till att många står långt utanför arbetsmarknaden. Genom en temporär omvälvande investeringssatsning skulle arbetskraftsefterfrågan stimuleras kraftigt och många skulle åter få en chans att gå till ett jobb. Detta skulle kunna ha stora effekter på arbetslösheten på kort sikt och sänka den strukturella arbetslösheten på lång sikt.

I avvägningen om att höja skuldankaret har vi inget tydligt svar men tycker att frågan om en möjlig höjning bör diskuteras.

3. Slutsats: Vi har råd med välfärden

I debatten om välfärdens finansiering hörs fler och fler röster som öppet föreslår att vi borde överge ett fundament i den svenska generella välfärdsmodellen: den gemensamma finansieringen av välfärden. Ett vanligt argument är att det i dag inte finns pengar nog för att upprätthålla ett gemensamt finansierat välfärdssystem av hög standard. I denna rapport har vi visat att detta inte är sant. De summor som behövs för att lösa dagens brister och sluta de kommande årens finansieringsgap mellan kostnader och intäkter är långt ifrån oöverkomliga. Vi har pekat på tre sätt som välfärden kan finansieras gemensamt:

- Den svenska skattekvoten som andel av BNP har minskat dramatiskt de senaste tjugo åren. Detta har bidragit till att erodera den ekonomiska basen för det svenska välfärdssystemet. Om vi i dag hade haft samma skattekvot som 1999 hade det bara under 2019 genererat runt 240 miljarder kronor mer i skatteintäkter. Det är långt mycket mer pengar än vad som behövs för att lösa dagens underbemanning och finansiera de ökande demografiskt betingade behoven framöver. Vår slutsats är att det i dag finns gott om utrymme att höja skattekvoten om man vill säkra välfärdens finansiering.
- Dagens finanspolitiska ramverk är förlegat. Sverige har i dag en rekordlåg statsskuld som enligt prognoser kommer fortsätta sjunka mot noll med nuvarande regler. Om ramverkets överskottsmål slopas och ett balansmål införs skulle omkring 17 miljarder kronor frigöras varje år. Detta är pengar som kan användas till att börja täppa igen kommunernas och regionernas växande gap mellan intäkter och kostnader för välfärden.

De summor som behövs för att lösa dagens brister och sluta de kommande årens finansieringsgap mellan kostnader och intäkter är långt ifrån oöverkomliga.

- Ett balansmål räcker dock inte för att stabilisera statsskulden vid skuldankarets rekommenderade 35 procent av BNP. I dagens läge behöver Sverige gå med underskott för att statsskulden ska stabiliseras och sluta sjunka som andel av BNP. Enligt våra beräkningar behövs ett underskott på runt 0,85 procent vilket innebär att det finns ett utrymme att tillföra drygt 60 miljarder kronor om året till statsbudgeten, utan att statsskulden växer. Pengar som kan användas till viktiga investeringar i infrastruktur, bostäder och välfärd.

Sverige har urstarka statsfinanser och vi har som land aldrig varit rikare. Vår slutsats är att vi har råd att finansiera välfärden gemensamt. För den som värnar den svenska välfärdsmodellen är det största problemet i dag inte bristen på pengar. Även om det kan vara svårt att förstå när nyheterna konstant rapporterar om nya nedskärningar och besparingskrav ute i kommuner och regioner. Det största problemet är bristen på politisk vilja och politisk majoritet. Frågan om hur välfärden ska organiseras och finansieras är i slutändan en politisk fråga. ■

Bilaga 1

METOD – DEKOMPONERING AV STATSKULDEN OCH ANTAGANDEN I SCENARIOPRÖVNING

För att förstå våra scenarion behövs först en kortare redogörelse för överskottsmålets utformning. Överskottet syftar på det finansiella sparandet i den offentliga sektorn. Det finansiella sparandet kan delas upp i primärt sparande och nettokapitalinkomsterna. Det primära sparandet utgörs av skillnaden mellan de primära inkomsterna, från främst skatt, och de primära utgifterna i form av konsumtion, investeringar och transfereringar. Nettokapitalinkomsterna utgörs av skillnaden mellan å ena sidan inkomsterna från räntor och utdelningar och räntekostnader från främst statskullen å andra sidan.

När man finansierar de primära utgifterna, så som investeringar, genom belåning stiger räntekostnaderna vilket genom ett saldomål på det

finansiella sparandet indirekt påverkar de primära finanserna. Därför har vi tagit med detta i beräkningarna. Den offentliga sektorn består av tre separata sektorer: staten, kommuner och regioner, samt pensionssystemet vilka alla har ett eget finansiellt sparande. Politiken på riksnivå kan inte genom förändringar av endast saldomål ändra det finansiella sparandet i vare sig pensionssystemet eller kommuner och regioner. Vi har därför gjort antaganden kring dessas utveckling (se kommentar i slutet). Givet ett visst saldomål måste staten baserat på det finansiella sparandet i de två andra sektorerna anpassa sitt primära sparande för att uppnå det finansiella sparandet i hela den offentliga sektorn. Fokuset i våra beräkningar har endast varit hur ett förändrat saldomål skulle påverka statens skuldsättning och möjliga tillskott till statens primära utgifter. Om man ska följa skuldankaret

måste statskuldens utveckling följa BNP-utvecklingen. Statskullen består av de konsoliderade skulderna hos alla tre sektorer. Pensionssystemets skuld är dock så liten att vi antagit att den är noll.¹⁰⁸ I ekvationen nedan betecknas de konsoliderade skulderna som M efter det internationella namnet Maastrichtskuld.

$$M_t^{Off.sek} = M_t^{Kom.sek} + M_t^{Stat}$$

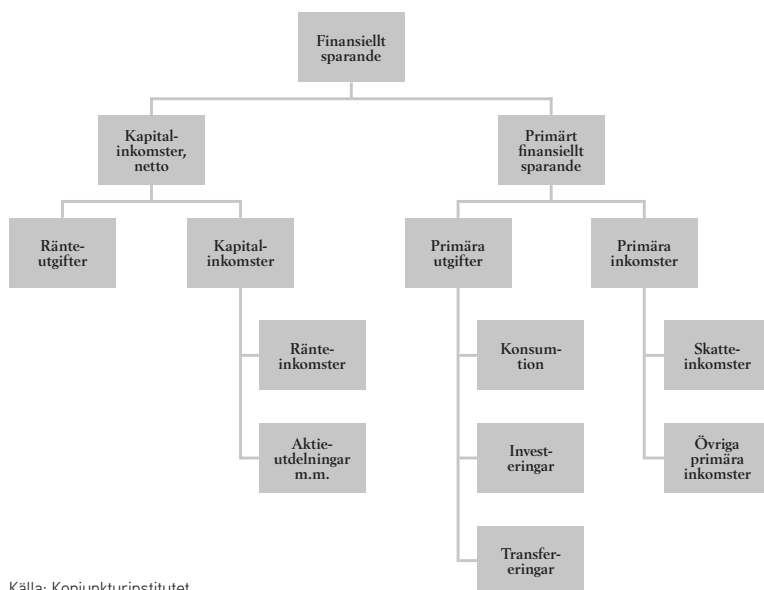
Som tidigare nämnt påverkar inte en förändring av saldomålet utvecklingen av kommuners och regioners skuldsättning direkt. Men det påverkar statens skuldsättning. Eftersom staten lånar okonsoliderat (bland annat lånar staten, om än i väldigt liten skala, av pensionssystemet) behöver statens konsoliderade skuld räknas om till okonsoliderat form. På grund av diverse redovisningstekniska anledningar, så som att värdet av statens okonsoliderade skuld (S_t) beräknas till marknadsvärde medan den konsoliderade skulden till nominellt värde, inkluderas en faktor F för att beskriva denna skillnad.¹⁰⁹ Denna faktor varierar över tiden men är i våra antaganden fixerade vid 2018 års värde.¹¹⁰

$$M_t^{Stat} = S_t \times F$$

Det som avgör förändringar av statens skuld är lånebehovet. Även om statens sparande påverkas av det finansiella sparandet i staten finns andra påverkande faktorer. Utöver statens finansiella sparande påverkas lånebehovet också av sin vidareutlåning, ifall staten säljer finansiella tillgångar, får extraordinära inkomster (från utdelning från sina bolag) eller att växelkursen förändras. Även om det är högst troligt att exempelvis staten får extraordinära inkomster eller att växelkursen förändras är

DIAGRAM 8

Dekomponering av finansiellt sparande.

Källa: Konjunkturinstitutet.

det stor osäkerhet kring hur mycket (se kommentar i slutet). Vi har därför antagit att lånebehovet (LB_t) endast beror på statens finansiella sparande (f_t) och vidareutlåning (UTL_t) i form av CSN-lån till hushållen vilket antas öka i takt med BNP.¹¹¹

$$\Delta S_t = S_t - S_{t-1} = LB_t$$

$$LB_t = -f_t + UTL_t$$

Baserat på ovanstående formler och antaganden har vi sedan testat en rad olika saldomål (SM) för offentlig sektor för att se vilken som stabiliserar den konsoliderade statsskulden (Maastrichtskulden) vid skuldankaret. Sedan har vi beräknat vilket tillskott de olika saldomålen (BT_t) skulle ge till statens budget jämfört med ett överskottsmål på 0,33 procent av BNP som finns 2019, givet den högre räntekostnad (RK_t) som är associerad med den större skulden.

$$BT_t^{SM} = (-f_t^{SM} + f_t^{0,33}) - (RK_t^{SM} - RK_t^{0,33})$$

Räntekostnaden är baserad på att durationen i statens skuld är 5 år vilket gör att de påverkas av tidigare räntenivåer.¹¹² Detta då den ränta staten betalar för respektive lån är baserat på räntan (r) vid emissionsdatumet. För att hålla modellen enkel har vi antagit att

skulderna är helt uniformt fördelade över en tioårsperiod. Räntenivån vi har använt oss av är utfallet av, samt Konjunkturinstitutets prognos för, statslåneräntan. Det bör sägas att de antaganden vi gjort här är relativt defensiva och överskattar sannolikt räntekostnaderna. Observera att statens skuld föregående år (S_{t-1}^{SM}) skiljer sig beroende på saldomål.

$$RK_t^{SM} = (S_{t-1}^{SM} - f_t^{SM} + UTL_t) \times ((\sum_{t-10}^t r)/10)$$

KOMMENTARER AV ANTAGANDEN OCH KÄLLOR:

1) Pensionssystemet antas gå med överskott på 0,2 procent av BNP under hela perioden. Detta är i linje med budgetpropositionen 2020, men går emot vad Konjunkturinstitutet antar i specialrapport 45, som antar kraftigt tilltagande överskott. Redan 2004 diskuterades en "gas" i pensionssystemet och eftersom det inte finns något egenvärde i att pensionssystemet kontinuerligt går med kraftiga överskott är det troligt att ifall pensionssystemet börjar gå med för stora överskott kommer politiken justera detta genom högre pensionsutbetalningar.¹¹³

2) Kommunsektorn antas ha ett finansiellt sparande på cirka -0,8 procent av BNP fram till 2022, därefter förväntas det ligga på -0,5

procent av BNP, vilket är en avvägning mellan prognoser från budgetpropositionen 2020, Kommuninvest och Konjunkturinstitutet.¹¹⁴

3) Lånebehovet har baserats på budgetpropositionen 2020:s prognosticerade utlåning till hushållen via CSN, 5 miljarder kr 2019 respektive 8 miljarder 2022, för att efter 2022 följa BNP. Att lånebehovet endast påverkas av det finansiella sparandet och vidareutlåningen till hushållen genom CSN är ett relativt osäkert antagande. Historiskt har främst försäljningar av aktier och vidareutlåning till Riksbanken haft stor påverkan på statsskuldens utveckling. Det är mycket osäkert hur detta utvecklas och kan påverka lånebehovet i båda riktningarna. I Konjunkturinstitutets specialrapport 45 dekomponeras statens skuld enligt samma antagande som här.¹¹⁵

4) BNP och ränteprognos kommer från Konjunkturinstitutets prognosdatabas.¹¹⁶ Utfallen för sektorernas konsoliderade skulder kommer från SCB Nationalräkenskaperna.¹¹⁷ Utfallen för historiska räntor kommer från Riksgälden.¹¹⁸ Utfall 2018 samt prognos för statens okonsoliderade skuld 2019 kommer från budgetpropositionen 2020.¹¹⁹

Noter

1. Holmqvist, Anette (2019a), "Kommunen sänker värmen hos de gamla för att spara pengar", *Aftonbladet*, 25 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/Wb3pig/kommunen-sanker-varmen-hos-de-gamla-for-att-spara-pengar> (hämtad 2019-11-01).
2. Holmqvist, Anette (2019b), "Kommunalrådet: De äldre kan ha filter", *Aftonbladet*, 24 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/JoMR14/kommunalradet-de-aldre-kan-ha-filter> (hämtad 2019-11-15).
3. Holmqvist, Anette (2019c), "Folket rasade – nu backar Motala om värmen", *Aftonbladet*, 25 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/QuO2Jx/folket-rasade--nu-backar-motala-om-varmen> (hämtad 2019-11-01).
4. Johansson, Anders (2019), "Ystad kommun drar in varma maten till de äldre", *Aftonbladet*, 30 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/y3XQ5K/ystads-kommun-drar-in-varma-maten-till-de-aldre> (hämtad 2019-11-01).
5. Kerpner, Joachim (2019), "Lärare gråter när elevassistenter försvinner i Kiruna", *Aftonbladet*, 26 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/Vbkpad/larare-grater-nar-elevassistenter-forsvinner-i-kiruna> (hämtad 2019-11-01).
6. Karlsson, Pär (2019), "Undersköterskor hinner inte ens gå på toaletten", *Aftonbladet*, 27 september, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/OnOrdE/underskoter-skorna-hinner-inte-ens-ga-pa-toaletten> (hämtad 2019-11-01).
7. SKL (2019), *Ekonomirapport oktober 2019 – Om kommunernas och regionernas ekonomi*, Sveriges Kommuner och Landsting, s. 7.
8. Ibid., s. 40.
9. Ibid., s. 8.
10. Ibid., s. 46.
11. Ericson, Andreas (2019), "Miljardförlust väntar för svensk sjukvård", *Sveriges Radio*, 19 september, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7302489> (hämtad 2019-11-04).
12. Ibid.
13. Wandle, Joel (2019), "Besparingar i grundskolan i många kommuner", *Sveriges Radio*, 8 oktober, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=95&artikel=7316131> (hämtad 2019-11-04).
14. Åstrand Jaara, Johanna (2019), "Oacceptabelt att nio av tio kommuner skär ned på skolan", 5 november, *Dagens Samhälle*, <https://www.dagensamhalle.se/debatt/oacceptabelt-att-nio-av-tio-kommuner-skar-ned-pa-skolan-29978> (hämtad 2019-11-04).
15. SKL (2018), *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden – Rekryteringsrapport 2018*, Sveriges Kommuner och Landsting, s. 6.
16. Ibid., s. 20.
17. Ibid.
18. SKL (2019), *Ekonomirapport oktober*, s. 26.
19. Andersson, Magdalena (2019) *Presentationsbilder: Sveriges äldre har rätt till välfärd av hög kvalitet*, Regeringskansliet, Finansdepartementet, Pressträff 12 juni, <https://www.regeringen.se/tal/20192/06/magdalena-anderssons-presentation-sbilder-fran-presstraff-om-finansdepartementets-nya-analys-av-valfardens-behov-narmaste-tva-mandatperioderna/> (hämtad 2019-11-04).
20. SKL (2018), *Sveriges viktigaste jobb*, s.6.
21. Ibid., s. 24.
22. Ibid., s. 30.
23. Ibid., s. 25.
24. Ibid., s. 26.
25. Ibid., s. 6.
26. Ibid., s. 24.
27. SKL (2019), *Ekonomirapport oktober*, s. 10.
28. SKL (2018), *Sveriges viktigaste jobb*, s. 34.
29. Kommunal (2019), *Skatteväxling för välfärden – ett idéprogram*, Svenska Kommunalarbetsareförbundet, s. 17.
30. Ibid., s. 18.
31. Ibid.
32. Ibid., s. 19.
33. Scocco, Sandro; Andersson, Lars-Fredrik och Borggren; Jonathan (2018), *Välfärdens behov och resurser*, Arena Idé, s. 4, 17.

- 34.** Heimersson, Alicia (2018), "127 miljoner arbetstimmar fattas för att laga revorna i välfärden", *Dagens Arena*, 5 september, <https://www.dagensarena.se/innehallsa-stor-ar-sveriges-valfardsskuld-127-miljoner-arbetstimmar/> (hämtad 2019-11-11).
- 35.** Scocco, Sandro et al. (2018), *Välfärdens behov*, s. 17.
- 36.** Ahlsten, Maria (2019), "Undersköterskor kräver bättre arbetsvillkor och fler utbildade kollegor", *Kommunal blogg*, 22 augusti, <https://blogg.kommunal.se/utredare/2019/08/22/underskoterske-upproret-kraver-battre-arbetsvillkor-och-fler-utbildade-kollegor/> (hämtad 2019-11-11).
- 37.** Ibid.
- 38.** Mörk, Eva; Erlingsson Ó, Gissur och Persson, Lovisa (2019), *Kommunernas Framtid*, Konjunkturrådets rapport 2019, SNS Förlag, s. 128.
- 39.** Ibid., s. 129.
- 40.** Se exempelvis debattreplikerna: Dalin, Torbjörn (2019), "Sluta kalla minskade resurser effektiviseringar", *Dagens Samhälle*, 16 augusti, <https://www.dagensamhalle.se/debatt/sluta-kalla-minskade-resurser-effektivisering-28766> (hämtad 2019-11-11); Plesner, Åsa och Larsson, Marcus (2019), "Effektiviseringar för 40 miljarder är ett luftslott", *Dagens Samhälle*, 18 augusti, <https://www.dagensamhalle.se/debatt/effektiviseringar-40-miljarder-ar-ett-luftslott-28777> (hämtad 2019-11-11).
- 41.** Plesner, Åsa och Larsson, Marcus (2019), *De effektiva – En bok om varför välfärdens medarbetare går sönder*, Tankesmedjan Balans.
- 42.** Sirén, Sebastian (2019), *Välfärdspolitik och jämlikhet*, Landsorganisationen i Sverige, s. 21.
- 43.** Lapidus, John (2018), *Vårdstölden – Hur den privata välfärden tar från det gemensamma*, Leopard Förlag.
- 44.** Nordenskiöld, Tomas (2019), "Näringslivets tankesmedja står redo för nästa politiska strid", *Dagens industri*, 2 november, <https://www.di.se/nyheter/naringslivets-tankesmedja-star-redo-for-nasta-politiska-strid> (hämtad 2019-11-13).
- 45.** Ibid.
- 46.** Svanborg-Sjövall, Karin och Örtengren, Emanuel (2019), "Borgerligheten måste göra upp med välfärdens kvasimarknader", *Dagens industri*, 15 september, <https://www.di.se/debatt/borgerligheten-mastegora-upp-med-valfardens-kvasi-marknader/> (hämtad 2019-11-13).
- 47.** Syrén, Michael (2018), "Välkommen till äldreboendet för de rika: 'Orättvist in i döden'", *Expressen*, 23 september 2018, <https://www.expressen.se/dinapengar/qs/valkommen-till-aldreboendet-for-de-rika-orattvist-in-i-doden/> (hämtad 2019-11-13).
- 48.** Mia Odabas intervjuar Leif Östling, *Smarta Samtal*, avsnitt 14, publicerad 21 februari 2019, <https://www.smartasamtal.se/arkiv/pod-samtal-42068550> (hämtad 2019-11-13).
- 49.** Mormorstein, Elisabeth (2019), "Kravet från MUF: Inför privata sjukvårdsförsäkringar", *Sveriges Television*, 2 november, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kravet-fran-muf-infor-privata-sjukvardsforsakringar> (hämtad 2019-11-13).
- 50.** Ibid.
- 51.** Ledarredaktion (2019), "Avsnitt: Kommunal utmanar LO", *Svenska Dagbladet*, 22 oktober, <https://poddtoppen.se/podcast/1452591671/ledarredaktionen/kommunal-utmanar-lo> (hämtad 2019-11-13).
- 52.** SCB Nationalräkenskaperna samt Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 53.** SCB Nationalräkenskaperna samt Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 54.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 55.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 56.** Kessel, Dany; Johansson, Daniel och Suhonen, Daniel (2013), *Hälften kvar & hela framtiden*, No.5, Katalys.
- 57.** Ibid.
- 58.** Sundgren, Per (2019), *Beskatta kapitalet*, No. 75, Katalys och Jämlikhetsfonden.
- 59.** Hansson, Åsa (2014), "Dags för en ny skattereform", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42).
- 60.** Kessel, Dany; Johansson, Daniel och Suhonen, Daniel (2013), *Hälften kvar & hela framtiden*, No.5, Katalys.
- 61.** Hansson, Åsa (2014), "Dags för en ny skattereform", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42).
- 62.** Waldenström, Daniel; Bastani, Spencer och Hansson, Åsa (2018), *Konjunkturrådets rapport 2018: Kapitalbeskattningens förutsättningar*, SNS Förlag, s.110
- 63.** Kommunal (2019), *Skatteväxling för välfärden – ett idéprogram*, Svenska Kommunalarbetsareförbundet.
- 64.** Ohlsson, Henry; Roine, Jesper och Waldenström, Daniel (2017), *Inherited wealth in Sweden: 1810–2016*. Working Paper, Uppsala universitet.
- 65.** Elinder, Mikael; Erixson, Oscar och Waldenström, Daniel (2017), "Arvens betydelse för förmögenhetsfördelningen", *Ekonomisk debatt*, Nr. 1 (45).
- 66.** Waldenström, Daniel; Bastani, Spencer och Hansson, Åsa (2018) *Konjunkturrådets rapport 2018: Kapitalbeskattningens förutsättningar*, SNS Förlag.
- 67.** Förändras årligen och just 7 812 kr refererar till 2018:s nivå.
- 68.** Hansson, Åsa (2014), "Dags för en ny skattereform", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42).

- 69.** Riksrevisionen (2018), *Nedsatt moms på livsmedel – priseffekt, fördelningsprofil och kostnadseffektivitet*, RiR 2018:25. Riksrevisionen.
- 70.** Kessel, Dany; Johansson, Daniel och Suhonen, Daniel (2013), *Hälften kvar & hela framtiden*, No.5, Katalys.
- 71.** Lundberg, Jacob (2019), *En bred och enhetlig moms*, Timbro.
- 72.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 73.** Hansson, Åsa (2014), "Dags för en ny skattereform", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42).
- 74.** Edmark, Karin; et al. (2012), *Jobbskatteavdraget*, IFAU-Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.
- 75.** Konjunkturinstitutet (2009), *Yttrande om promemorian Ett förstärkt jobbskatteavdrag*, Dnr 6-29-09, Konjunkturinstitutet.
- 76.** Den offentliga sektorns pensionskulder räknas även bort i detta mått. Den offentliga sektorns pensionsskuld innebär en fordran som hushållen har på den offentliga sektorn i termer av inarbetade tjänstepensionsrätter vilka ännu ej betalats ut.
- 77.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 78.** Fregert, Klas och Gustafsson, Roger (2008), "Fiscal Statistics for Sweden 1719–2003", *Research in Economic History*, Nr. 25.
- 79.** Konjunkturinstitutet (2016), *Konjunkturläget augusti 2016, Fördjupning, Ett nytt överskottsmål*, Konjunkturinstitutet.
- 80.** SCB Nationalräkenskaperna; Riksgälden, *Statslåneräntan: Historiska värden*, <https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/statslanerantan/statslanerantan-per-vecka/> (hämtad 2019-11-10).
- 81.** SCB Nationalräkenskaperna; SOU 2016:67 Översyn av överskottsmålet.
- 82.** Nedrevideringen till en procent av BNP var egentligen inte en följd av en ambitionssänkning utan en ren teknikalitet till följd av redovisningsmässiga ändringar kring Premiepensions-systemet. Se: Konjunkturinstitutet (2016) *Konjunkturläget augusti 2016, Fördjupning, Ett nytt överskottsmål*, Konjunkturinstitutet.
- 83.** SOU (2016:67) Översyn av överskottsmålet.
- 84.** Eurostat, General government gross debt: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teina230> (hämtad 2019-11-17)
- 85.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 86.** SOU (2016:67) Översyn av överskottsmålet.
- 87.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 88.** Bergström Järliden, Åsa Pia (2019), "Vårpropositionen – Vem ska vara rik, staten eller medborgarna", *LO-bloggen*, 10 april, <https://loblog.lo.se/2019/04/varpropositionen-vem-ska-vara-rik-staten-eller-medborgarna/> (hämtad 2019-11-13).
- 89.** Hennel, Lena (2013), "Ekonomer: Gräv ned överskottsmålet", *Svenska Dagbladet*, 7 mars, <https://www.svd.se/ekonomer-grav-ned-overskottsmalet>; <https://www.svd.se/tre-professorer-om-overskottsmalet> (hämtad 2019-11-13); Hennel, Lena (2013), "Tre professorer om överskottsmålet", *Svenska Dagbladet*, 7 mars, <https://www.svd.se/tre-professorer-om-overskottsmalet> (hämtad 2019-11-13).
- 90.** Färnbo, Mikael (2015), "Assar Lindbeck: 'Det gick prestige i överskottsmålet'", *Dagens Arena*, 3 mars, <https://www.dagensarena.se/innehall/assar-lindbeck-det-gick-prestige-i-overskottsmalet/> (hämtad 2019-11-13).
- 91.** Winsth, Annika (2018), "Debatt: Minska inte statsskulden mer", *Dagens industri*, 25 juni, <https://www.di.se/debatt/debatt-minska-inte-stats-skulden-mer/> (hämtad 2019-11-13).
- 92.** Breman, Anna och Wallström, Andreas (2019), "En expansiv grön finanspolitik behövs när recessionen hotar", *Dagens Nyheter*, 23 augusti, <https://www.dn.se/debatt/en-expansiv-gron-finanspolitik-behovs-nar-recessionen-hotar/> (hämtad 2019-11-13).
- 93.** Beckström, Liv (2019), "Var inte dumsnål, Magdalena Andersson", *Dagens Arena*, 25 mars, <https://www.dagensarena.se/opinion/var-inte-dumsnal-magdalena-andersson/> (hämtad 2019-11-13).
- 94.** Nyhetsbyrån Direkt (2019), "Danske Bank: Stort Reformutrymme om statsskuld hålls på 35 procent", *Dagens industri*, 13 maj, <https://www.di.se/live/danske-bank-stort-reformutrymme-om-statsskuld-halls-pa-35-procent/> (hämtad 2019-11-13).
- 95.** I takt med att ekonomin växer ökar summan 17 miljarder för varje år. Det gäller i princip alla intäkter som i denna rapport sägs komma "ärligen".
- 96.** Det bör dock sägas att skulden inte enbart bestäms av det finansiella sparandet, skuldens utveckling beror även på andra faktorer, se: Konjunkturinstitutet (2016), *Rapportering till Kommittén om översyn av målet för det finansiella sparandet*, Specialstudier Nr. 52, Konjunkturinstitutet.
- 97.** Konjunkturinstitutet (2015), *Konsekvenser av att införa ett balansmål för finansiellt sparande i offentlig sektor*, Specialstudier Nr. 45, Konjunkturinstitutet.
- 98.** Riksgälden, Statslåneräntan: Historiska värden, <https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/statslanerantan/statslanerantan-per-vecka/> (hämtad 2019-11-10).
- 99.** Konjunkturinstitutets prognosdatabas, <http://prognos.konj.se/PXWeb/pxweb/sv/SenastePrognosen> (hämtad 2019-11-10).
- 100.** Hassler, John (2017), "Finanspolitik, penningpolitik och sambandet dem emellan", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (45).

- 101.** Om makroläget i framtiden förändras ligger inte nödvändigtvis ett underskott i medborgarnas intresse. Att det finanspolitiska ramverket ska ses över med jämna mellanrum, vilket nuvarande regelverk föreskriver, är alltså även i fortsättningen viktig. För djupare förståelse se: Hassler, John (2017), "Finanspolitik, penningpolitik och sambandet dem emellan", *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (42).
- 102.** 60 miljarder "ärligen" skulle öka framöver se referens 94.
- 103.** Eftersom stora delar av de investeringar som görs i dagsläget inte finansieras genom belåning, finns alltså mer medel för de löpande utgifterna om en större del av investeringarna finansierades med belåning. Se: Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 104.** Öjmer, Fredrik (2019), "Brett stöd för att slopa överskottsmålen: 'Rätt tillfälle'", *Dagens industri*, 12 november, <https://www.di.se/nyheter/brett-stod-for-att-slopa-overskotts-malen-ratt-tillfalle/> (hämtad 2019-11-15).
- 105.** Prop. (2016/17:146) Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige.
- 106.** I synnerhet om staten behöver gå in och ta över krisande systemviktiga banker.
- 107.** Andersson, Fredrik och Jonung, Lars (2016), "Hur stor är en rimlig statsskuld för Sverige?" *Ekonomisk debatt*, Nr. 4 (44).
- 108.** SCB Nationalräkenskaperna.
- 109.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 110.** Av redovisningstekniska skäl skiljer sig de siffror för statens konsoliderad skuld som presenteras av SCB i nationalräkenskaperna och de som presenteras i budgetpropositionen 2020. För statens konsoliderade skuld har vi valt att använda oss av de siffror som presenteras av SCB i Nationalräkenskaperna då de olika sektorerna redovisas separat där. För statens okonsoliderade skuld har vi använt oss av de siffror som redovisas i budgetpropositionen 2020. Faktorn beskriver skillnaden mellan dem år 2018 och är på cirka 1,07.
- 111.** Konjunkturinstitutet (2015), *Specialstudier Nr. 45 Konsekvenser av att införa ett balansmål för finansiellt sparande i offentlig sektor*, Konjunkturinstitutet; Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.
- 112.** Riksgälden (2019) *Statsuppläning, prognos och analys 2019:3*. Riksgälden.
- 113.** SOU (2004:105) Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet.
- 114.** Kommuninvest (2019), *Välfärdens utmaningar*, Kommuninvest.
- 115.** Konjunkturinstitutet (2015), *Specialstudier Nr. 45 Konsekvenser av att införa ett balansmål för finansiellt sparande i offentlig sektor*, Konjunkturinstitutet.
- 116.** Konjunkturinstitutets prognosdatabas, <http://prognos.konj.se/PXWeb/pxweb/sv/SenastePrognosen> (hämtad 2019-11-10).
- 117.** SCB Nationalräkenskaperna.
- 118.** Riksgälden, Statslåneräntan: Historiska värden, <https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/statslanerantan/statslanerantan-per-vecka/> (hämtad 2019-11-10).
- 119.** Prop. 2019/20:1. Finansdepartementet.

1. Välfärden är vinsten
2. Svar på tal om vinster i välfärden
3. Vilken arbetsmarknad ska vi ha?
4. Slaget om den likvärdiga skolan
5. Hälften kvar och hela framtiden
6. "Jag tar värktabletter men det hjälper inte"
7. Vägen till en likvärdig skola
8. Fallet järnvägen
9. Björklundeffekten
10. Åtstramningsdoktrinen
11. En röst på SD är en röst på högern
12. Mest åt de rika
13. Färre lärare ger vinsten!
14. Ordens makt i politiken
15. Handbok för en ny kulturminister
16. Städhjälp och bartender för alla?
17. Förklaringar till SD:s framgång
18. Utan segel i vänstervinden – eftervalsanalys
19. I frihandelns goda namn
20. Från massarbetslöshet till full sysselsättning
21. Vägen till en likvärdig skola
– skolpolitisk årsbok 2015
22. Jämlikhet är lösningen!
23. En för alla, alla för vem?
24. Måste vi jobba 8 timmar per dag?
25. Kapitalet i tjugoförsta århundradet
26. Piketty på tre röda
27. Porten kallas trång
28. Partierna och jämlikheten
29. Anställningsformer i Sverige
30. Med låg kvalitet som affärsidé
31. Den blåbruna röran
32. Spagat över väljarkåren
33. I skuggan av TTIP: Ceta
34. Postkapitalism: Vår gemensamma framtid
35. Massivt stöd för jämlikhetspolitik
36. Pensionsvecket
37. Med integrationen som murbräcka
38. Finansialiseringen av Sverige: På väg mot nästa kris?
39. Fattigdom gör inte människor friskare
40. Klass, identitet och politisk mobilisering
41. Arbetarlitteraturen och klassamhället
42. Arbetarklassens symboliska
utplåning i medelklassens medier
43. Mediekapitalet
44. Nomaderna på den svenska arbetsmarknaden
45. Det nya arbetslivet: Management-by-stress
46. Svängdörrarnas förlovade land
47. Vilka är "vi" i jämställdhetspolitiken?
48. Klassamhällets tystade röster och perifera platser
49. En fråga om klass i framtidsstaden Malmö
50. I väntan på klasspolitik
51. Medelklassens förändrade maktposition
52. Professionerna, mellanskikten och klassanalysen
53. Klassamhällets rasifiering i arbetslivet
54. Arbetarrörelsens blinda fläck
55. Ägande- och förmögenhetsstrukturen
och dess förändring sedan 1980
56. Välfärdsmodellens omvandling
57. Klass och hälsa
58. Klassamhället och döden
59. Klasstrukturen i Sverige
60. Lågt lönenärke gynnar högavlönade
61. Vårdstölden: Hur den privata
välfärden tar från det gemensamma
62. Kapitalet, överheten och alla vi andra
63. Låga löner funkar inte
64. Lönebildningen i de skandinaviska länderna
65. Industrins lönenormering kan och bör reformeras
66. När kapitalet vann valet – eftervalsanalys
67. Till vänsterpopulismens försvar
68. Förstatliga pengarna
69. Vägen till jämställda löner inom arbetarklassen
70. Produktionen av pengar
71. Olika risker med en långsiktigt
minskning av löneandelen
72. Europaanormen saknar relevans
73. Socialistiska manifestet
74. Lönebildning för en ny tid
75. Beskatta kapitalet